

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

MALEZYA'NIN ESKİÇAĞ TARİHİ
(Başlangıçtan Demir Çağı Sonuna Kadar)

Ahmad Aslam AMRAN
(204202011007)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman:
PROF. DR. Özdemir KOÇAK

KONYA-2023

ÖNSÖZ

İnsanların, yaşadıkları toprakların tarihini ve geçmişte kurdukları medeniyetleri bilmeleri büyük önem taşımaktadır. Malezya, eski dönemlerden beri önemli bir deniz ticaret merkezi olmuş ve devlet olarak kuruluşundan günümüze Güneydoğu Asya'nın önemli noktalarından biri haline gelmiştir. Giriş bölümünde, Malezya'nın tarih öncesi ve Eskiçağ tarihine dair kaynaklar ile araştırmalara değinilmiştir. Ayrıca, Malay Takımadaları'nın tarih öncesi durumu ve bu bölgelerle ilk temasın kısa bir tarihi sunulmuştur.

Birinci bölümde, Malezya'nın tanıtımı ve coğrafi konumu ele alındıktan sonra Eski Malay Devleti'nin kuruluşu, şehirleşmesi ve coğrafi durumu incelenmiştir. İkinci bölümde, Malezya'nın Eskiçağ tarihine odaklanılmıştır. Son bölümdeyse, Lembah Bujang limanı özelinde Kedah Tua Devleti'nin tarihi değerlendirilmiştir.

Her millet, geçmişini bir medeniyete bağlama eğilimindedir ve bu bağlamda kendi medeniyetini değerlendirir. Bu yüzden birçok araştırmacı farklı bölgelerde derinlemesine incelemeler yapmış ve bu çalışmalar günümüzde de sürdürülmektedir. "Malezya'nın Eskiçağ Tarihi" başlıklı bu çalışmada beni yönlendiren, fikir ve düşünceleriyle destek olan danışmanım Prof. Dr. Özdemir KOÇAK'a ve sayın hocam Prof. Dr. Hasan BAHAR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla.

ÖZET

MALEZYA'NIN ESKİÇAĞ TARİHİ (Başlangıçtan Demir Çağı Sonuna Kadar)

Amran, Aslam

Yüksek Lisans/ Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özdemir KOÇAK

Çalışma alanımız olan Malezya, Güneydoğu Asya'da bulunmakta olup Malakka Boğazı'nın kıyısında yer alır. Malezya, binlerce yıl boyunca ticaret gemilerinin rotalarını da belirleyen stratejik bir konuma sahiptir. Bu coğrafik konum, hem önemli bir merkez olmasını sağlamış hem de deniz yoluyla Hindistan ve Çin bölgeleri arasında bir köprü görevi görmesine imkan tanımıştır. Eski Çağlardan itibaren birçok yerleşim yeri burada kurulmuş, Muda Nehri ise bu uygarlıkların hayatlarına devam edebilmeleri için kritik bir rol oynamıştır. Araştırmamız, Malezya bölgesini Prehistorik Çağlardan Demir Çağ sonuna kadar kapsayacak şekilde ele almaktadır. Bu çalışmada, arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarından elde edilen verilerin yanı sıra yazılı kaynaklar da kullanılmıştır. Malezya'da şimdiye dek tespit edilen en eski yerleşim izleri Paleolitik Çağ'a dayanmaktadır. M.Ö. bin yılından itibaren Malezya'da sırasıyla Kedah Tua, Srivijaya, Majapahit, Pahang Krallığı, Melaka ve Johor Devleti egemen olmuş ve bölge, önemini günümüze dek sürdürmüştür. Bu çalışmanın amacı, Malezya ve çevresi hakkında yapılan ve ilerleyen zamanlarda yapılacak olan araştırmalara katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Güneydoğu Asya, Malezya, Eskiçağ, Lembah Bujang.

ABSTRACT

ANCIENT HISTORY OF MALAYSIA (From the Beginning to the End of the Iron Age)

Amran, Aslam

Masters of Ancient History

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Özdemir KOCAK

Our study area, Malaysia, is located in Southeast Asia and sits along the coast of the Strait of Malacca. Malaysia has held a strategic position for thousands of years, determining the routes of trade ships. This geographical location has not only enabled it to be a significant center but also served as a maritime bridge between the regions of India and China. Since ancient times, numerous settlements have been established here, with the Muda River playing a pivotal role in sustaining these civilizations. Our research covers the region of Malaysia from the Prehistoric Ages to the end of the Iron Age. In this study, we utilized data from archaeological excavations and surface surveys, as well as written sources. The earliest settlement traces identified in Malaysia date back to the Paleolithic Age. From 1000 BC onwards, Malaysia saw the dominance of various entities, successively including Kedah Tua, Srivijaya, Majapahit, Pahang Kingdom, Melaka, and the Johor State, with the region maintaining its importance up to the present day. The objective of this study is to contribute to past and future research about Malaysia and its surroundings.

Keywords: Southeast Asia, Malaysia, Ancient History, Lembah Bujang

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	2
ÖZET	3
ABSTRACT	4
İÇİNDEKİLER	1
ŞEKİLLER ve TABLO LİSTESİ.....	3
KISALTMALAR	4
GİRİŞ	5
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1. MALEZYA TARİHİ.....	7
1.1 Malezya İsmi'nin Kaynağı.....	7
1.2. Malezya'nın Coğrafik Konumu.....	7
1.3. Malay Dili	9
1.4. Jeomorfolojik Özellikleri	10
1.5. İklim.....	11
1.6. Toprak ve Bitki Örtüsü	13
1.7. Malakka'nın Kurucusu ve Kuruluşu.....	13
1.8. Malakka Boğazı	14
İKİNCİ BÖLÜM.....	16
2. MALEZYA'NIN ESKİÇAĞ TARİHİ.....	16
2.1. Malezya'nın Eskiçağ Tarihi	16
2.1.1. Malezya'da Eskiçağ ve Arkeolojik Araştırma Tarihi.....	17
2.1.2. Malezya Tarih Öncesi Kaynakları.....	20
2.2. MALEZYA'DA ESKİÇAĞ TARİHİ VE DÖNEMLENDİRME	21
2.2.1. Malezya Tarih Öncesi'nin Dönemlendirme	21
2.2.2. Paleolitik Çağı (M.Ö. 300.000-12.000).....	22
2.2.3. Epipaleolitik (Mezolitik) Çağı (MÖ 12.000-6.000)	26
2.2.4. Neolitik Çağı (M.Ö. 6.000-3.000)	28
2.2.5. Tunç Çağı (M.Ö. 3.000-500)	34
2.2.6. Demir Çağı (M.Ö. 500-M.S. 700)	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜ	39
3. MALEZYA ESKİÇAĞ KÜLTÜRÜ VE MEDENİYETİ	39
3.1. Mağara Sanatı	39
3.2. Megalit Kültürü	40
3.3. Tarih öncesi çağlarda ölü gömme gelenekleri.....	41
3.4. Malezya’da Eski Malay Devletleri	44
3.5. Kedah Tua Krallığı	45
3.6. Lembah Bujang Antik Kenti	46
3.7. Lembah Bujang Kazısı	47
3.8. Lembah Bujang’da Demircilik	48
3.9. Lembah Bujang’da Din	49
SONUÇ.....	51
KAYNAKÇA	53
İNTERNET ERIŞİM ADRESLERİ.....	64
EKLER.....	65

ŞEKİLLER ve TABLO LİSTESİ

Harita 1: Malezya Lokasyon Haritası (K. FİTRİ, 2016)

Harita 2: Avustronezya Dil Aile Haritası (M. BEDFORD, 2013)

Harita 3: Malezya Dağlar Haritası (Z. ABDULLAH, 2012)

Harita 4: Malezya Ovası ve Yakın Çevresinin Hidrografya Haritası (H. AZMAN, 2016)

Harita 5: Malakka Boğazı (T. BJORNSTAD, 2006)

Harita 6: Batı Malezya'da Arkeolojik Haritası (A. AMRAN, 2020)

Harita 7: Doğu Malezya'da Arkeolojik Haritası (A. AMRAN, 2020)

Harita 8: Epipaleolitik Kültürü Yayılma Haritası (E. YUWONO, 2001)

Harita 9: Lembah Bujang Konumu (M. JAAFAR, 2010)

Harita 10: Lembah Bujang Ticaret Yolları (A. AMRAN, 2020)

Resim 1: Lenggong Vadisi'nde Paleolitik Taş Baltası (N. OSADA ,2021)

Resim 2: Kota Tampan Paleolitik El Baltası (A. AMRAN, 2020)

Resim 3: Niah Mağarası İnsan Kafatası (A. AMRAN, 2020)

Resim 4: Bulunan Neolitik Seramikleri (A. AMRAN, 2020)

Resim 5: Bulunan Neolitik Taş Aleti (A. AMRAN, 2020)

Resim 6: Tunç Çanı (A. AMRAN, 2020)

Resim 7: Terengganu Tunç Davulu (A. ZAINUDDİN, 2019)

Resim 8: Terengganu Tunç Parçaları (A. AMRAN, 2020)

Resim 9: Sungai Tembeling Demir Parçaları (A. AMRAN, 2020)

Resim 10: Lembah Bernam Demir Parçaları (A. AMRAN, 2020)

Resim 11: Niah Mağarası Sanatı (N.H. TAN, 2014)

Resim 12: Negeri Sembilan Megalitik Kültürü (A. AMRAN, 2020)

Resim 13: Lembah Bujang Tapınağı genel görünümü (R. YUSOF, 2020)

Resim 14: Lembah Bujang'da Bulunan Boncuklar (A. AMRAN, 2020)

Resim 15: Lembah Bujang Çömleği (A. AMRAN, 2020)

Resim 16: Eski Malay Hançerleri, Victoria Museum, Londra (A. AMRAN, 2023)

Resim 17: Lembah Bujang Taş Kabartması (A. AMRAN, 2020)

Resim 18: Lembah Bujang İdol (A. AMRAN, 2020)

KISALTMALAR

a.g.e. Adı geçen eser

v.d. Ve diğlerleri

vb. Ve benzeri

m Metre

km. Kilometre

c. Cilt

vol. Volume/Cilt

lev. Level/Seviye

M.S. Milattan Sonra

M.Ö. Milattan Önce

GİRİŞ

Malezya, Güneydoğu Asya'da bulunan bir ülkedir ve Brunei, Singapur, Endonezya ve Tayland ile sınır komşusudur. Ekonomik temelini tarım, ticaret ve madencilik oluşturan Malezya, bir ada ülkesidir. Zengin doğası, misafirperver insanları, özgün gelenek-görenekleri, sosyal faaliyetleri, halk oyunları ve tarihi ile Malezya, bir medeniyet beşiği gibidir.

Malezya'nın tarihi M.Ö. 300.000'e kadar uzanmaktadır. Bu tarihten günümüze dek birçok medeniyetin egemenliği altına girmiş ve birçok tarihi eserle bezelidir. Ancak Malezya tarihine dair yeterli çalışmalar henüz yapılmamış ve özellikle eski çağ tarihi tam olarak aydınlatılamamıştır. Malezya'yı ziyaret eden yabancı gezginler, genellikle ülkenin coğrafi konumu ve şartlarına dair bilgi vermiş, tarihine dair çok az iz bırakmışlardır.

Yunanlı Jeolog Claudius Ptolemy, Malezya Yarımadası'nı "Chersonesus Aurea" olarak tanımlamıştır ki bu "Altın Yarımadası" anlamına gelir. İngiliz H.G. Quaritch Wales ve Dorothy Wales, yaptıkları araştırmalarla Malezya ovalarında bazı tapınaklara rastlamış ve bu yapıların Eski Malaylara ait olabileceğini öne sürmüşlerdir. Malezya'nın eski çağ tarihi ve bu döneme ait eserler üzerine hem yerli hem de yabancı tarihçiler ve araştırmacılar farklı kazı ve arkeolojik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Mokhtar Saidin, 1970-1998 yılları arasında Malezya Sains Üniversitesi adına birçok yerleşim alanında tarih öncesi döneme ait kazı ve arkeolojik çalışmalarda bulunmuştur. Ayrıca Eski Malay dönemine ait çanak-çömlekler, obsidyen kaynakları ve bazı mağaraları belirlemiştir.

Prof. Dr. Nik Hassan Shuhaimi Nik Abdul Rahman, Kedah'daki Malaylar tarafından işletilen demir madenlerini tespit etmiş ve bu madenlerin önemini vurgulamıştır. Malezya Ulusal Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi olan Prof. Nik Hassan Shuhaimi, kazı çalışmalarında Kedah'daki Malay faaliyetlerini belirlemiş ve bu faaliyetleri aydınlatmıştır.

Bu çalışmanın ana konusu, Malezya Takımadaları'ndaki eski çağ tarihini, başlangıcından Demir Çağına kadar olan süreçteki Eski Malay tarihini incelemektir.

Malezya, hem coğrafi ve jeopolitik konumu hem de siyasi, tarihi ve kültürel zenginliği ile Güneydoğu Asya'da önemli bir yere sahiptir. Malezya'nın tarihi, Paleolitik dönemde başlamış olup M.Ö. 300.000 yılından M.S. 700 yılına kadar uzanmaktadır. Birinci bölümde, Malezya'nın tarihi, eski Malezya bölgesi, Malaka'nın kuruluşu ve coğrafi konumu ele alınmıştır. İkinci bölümde, Malezya'nın eski çağ tarihi üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise Lembah Bujang şehri çerçevesinde Kedah Krallığı'nın durumu incelenmiştir. Genel olarak bu tezde, eski çağlarda Malezya bölgelerinin doğuşu ve gelişim süreci ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MALEZYA TARİHİ

1.1 Malezya İsminin Kaynağı

Eskiçağlarda, Malezya isminin kökeniyle ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan biri, Hintlerin bu bölgeye "Malayadvipa" adını verdiği düşüncesidir. Denizcilikle uğraşan Malay topluluğu, bu bölgeye isimlerini vermiştir. Bu nedenle, Siyamlar ve Sumatralılar, bu bölge için "Malaya" adının kullanılmasını önermiştir.

Başka bir görüş, yarımada'nın adının "Malakka" olduğu yönündedir. Diğer bir fikre göre ise, bu topraklarda var olan Malay topluluğunun adının "Malaya" olarak kullanıldığı ve sonradan bu terimin "Malaysia" şeklinde değiştirildiği düşünülmektedir. "Malay," Malay ırkını ifade ederken, "Sia" toprağı anlamına gelir¹. Malezya'nın tarihinden gelen çeşitli isimleri arasında "Melayu," "Malaya," "Malaka" gibi terimler bulunmaktadır. Ülke, ismini değiştirmeden korumayı başarmıştır.

Bu konuyu destekleyen kaynaklardan biri, ülkenin tarihinde "Maleou-Kolon" olarak anıldığı ve isminin zaman içinde pek değişmediği şeklindedir. Ayrıca, M.Ö. 100-150 yıllarında Ptolemy tarafından kaleme alınan "Geographike Sintaxis" adlı eserde bu bölgeden "Maleou-Kolon" olarak bahsedildiği görülmektedir².

1.2. Malezya'nın Coğrafik Konumu

Güneydoğu Asya, Asya kıtası ile Okyanusya arasında bulunan bir bölge olarak adlandırılır. Bu bölgede Brunei, Doğu Timor, Endonezya, Filipinler, Kamboçya, Laos, Malezya, Myanmar, Singapur, Tayland ve Vietnam gibi ülkeler yer almaktadır.

¹ Room 2004, 221.

² Barnard 2004, 3-10.

Güneydoğu Asya, Hindistan'ın doğusundan Çin'e kadar uzanan on bir ülkenin bulunduğu bir coğrafyayı oluşturur ve genellikle "anakara" ve "adalar" bölgeleri şeklinde ayrılır. Anakara bölgesi Burma, Tayland, Laos, Kamboçya ve Vietnam'dan oluşurken, adalar bölgesi Malezya, Singapur, Endonezya, Filipinler, Brunei ve eski adıyla Endonezya'nın bir parçası olan Doğu Timor'dan oluşur.

Tarihsel dönemler boyunca tarımın gelişimi, bölgesel ve hatta küresel ticarete önemli katkılarda bulunmuştur³. Geçmişten günümüze, Güneydoğu Asya sadece komşu topraklarının bir uzantısı değil, ayrı bir bölge olarak da kabul edilmiştir. Çinliler buna "Nanyang," Japonlar ise "Nan'yo" adını vermiştir. Hem "Güney Denizleri" anlamına gelen bu terimler hem de Güney Asyalılar bölgeyi tanımlamak için "Suvarnabhumi" gibi terimleri kullanmıştır, ki bu Sanskritçe'de "Altın Ülkesi" anlamına gelir.

Malay Takımadaları, Güneydoğu Asya'nın büyük bir bölümünü oluşturur. Coğrafi olarak Malezya Malay Yarımadası, yerel halk tarafından "Semenanjung Melayu" olarak adlandırılmıştır, bu da "Malay Toprağı" anlamına gelir. Avrupalılar ise bu yarımadaı "Malay Chersonese" yani "Malay Yarımadası" olarak adlandırmışlardır⁴.

Malay Yarımadası, kuzeybatıda Hint Okyanusu, güneybatıda Malaka Boğazı, güneyde Johor Boğazı ve kuzeydoğuda Çin Denizi ile çevrilidir. Malezya, Güneydoğu Asya kıtasında konumlanmış bir ülkedir. Aynı zamanda ülkenin en büyük şehri ve başkenti olan Kuala Lumpur'dır, yönetim merkezi ise Putrajaya'dır(Harita 1) ⁵. Malezya'nın kuzeyinde Tayland, batısında Endonezya, güneyinde Singapur ve Doğu'sunda Brunei bulunmaktadır. Malay Yarımadası'nın uzunluğu yaklaşık 740 kilometre, genişliği ise 322 kilometredir⁶. Ülke Batı Malezya (Yarımada) ve Doğu Malezya (Borneo) olarak iki bölgeye ayrılır.

Batı Malezya, on üç eyaletten oluşmaktadır. Ülkenin nüfusu çeşitli kökenlere ve dinlere mensup topluluklardan oluşan karma bir etnik yapıya sahiptir. Malaylar, Çinliler, Hintliler gibi farklı etnik kimlikler Malezya'da bulunmaktadır. Nüfus Sayımına göre yaklaşık %65 Müslüman, %14 Budist, %9 Hristiyan, %6.3 Hindu ve diğer %5.7 ise Konfüçyüsçülük, Taoizm gibi Çin dinlerini takip etmektedir. Ayrıca,

³ Stark 1998, 163.

⁴ Wheatley 1961, 2.

⁵ www/malaysia/country-maps.htm

⁶ Saw 2007, 1-2.

%0.9'un dışında kalan kısmın içerisinde animizm, halk dini ve Sihizm gibi inançlar da yer almaktadır⁷.

1.3. Malay Dili

Malay dili, Brunei, Endonezya, Malezya ve Singapur'un resmi dili olduğu gibi, aynı zamanda Timor Leste, Kamboçya, Filipinler ve Tayland'ın bazı bölgelerinde de konuşulan bir Avustronezya dilidir. Malayca konuşanların toplam sayısı, Güneydoğu Asya'nın adalar bölgesinde 290 milyondan fazla kişi olarak kabul edilmektedir. Güneydoğu Asya'daki dil kalıpları dört ana dil ailesinden türetilmiştir: Çin-Tibet, Tai, Avusturya-Asya ve Avustronezya. Çin-Tibet dil grubuna ait diller büyük ölçüde Myanmar'da bulunurken, Tai grubu dilleri Tayland ve Laos'ta konuşulmaktadır. Avusturya-Asya dilleri ise Kamboçya, Laos ve Vietnam gibi ülkelerde konuşulmaktadır.

Malezya, Güney Tayland, Endonezya ve Filipinler'in dilleri, Avustronezya dil ailesine ait Malayo-Polinezya alt grubunda yer almaktadır. Bu dil çeşitliliği özellikle parçalanmış alanlarda ve anakaranın dağlık ve uzak bölgelerinde belirgin şekildedir. Filipinler'de Pilipino (Filipin dili) ve İngilizce resmi diller olsa da, Tagalog ve Visayan da önemli diller arasındadır⁸.

Günümüzde Avustronezya dil grubu, Madagaskar'dan Pasifik Adalarına kadar dünya yüzeyinin büyük bir kısmına yayılmış durumda olan bir dil ailesidir. Hint-Avrupalıların dünya hakimiyetinden önce en yaygın kullanılan dil ailesiydi. Avustronezya dilleri yaklaşık 959 farklı dilden oluşurken(Resim 19)⁹, Malezya-Polinezya alt grubu ise bunun 945'ini oluşturur. İngilizceye geçmiş bazı Avustronezya kökenli kelimeler bulunmaktadır. Polinezya dilinden "taboo" (tabu) ve "tattoo" (dövme), Filipin Tagalog dilinden "boondocks" (ıssız yer), Malaya dilinden ise "amok" (cinnet), "teh" (çay), "batik", "durian", "padi" ve "orangutan" gibi kelimeler bunlara örnektir.

⁷ <https://www.dosm.gov.my/portal-main/release-content/key-statistics-of-labour-force-in-malaysia-april-2021>

⁸ Bahar 2015, 526.

⁹ <https://www.britannica.com/topic/Austronesian-languages>

1.4. Jeomorfolojik Özellikleri

Malezya'nın bölgesel jeomorfolojik özelliği, dağlık adalar üzerine kurulu olmasıdır. Ayrıca Malezya'nın topraklarının büyük bir bölümü ovalardan oluşur ve bu alanlar genellikle çayırarla kaplıdır. Malezya'nın ovaları arasında Kedah, Perlis ve Selangor bulunurken, dağlık bölgeleri Murud, Korbu, Kinabalu, Trusmadi ve Tahan Dağları oluşturur. Toprakların %60'ını ovalar, %40'ını ise dağlar kaplar. Malezya'nın coğrafyasının büyük bir kısmını dağlar oluşturur ve bu dağların yükseklikleri 2200 ila 4000 metre arasında değişir.

Söz konusu dağlardan Sinsing Dağı 2.586 metre yüksekliğiyle, Trusmadi Dağı 2.642 metre yüksekliğiyle ve Kinabalu Dağı 4.095 metre yüksekliğiyle dikkat çeker. Sinsing Dağı doğuda, Trusmadi Dağı Sabah'ın kuzeybatısında ve Kinabalu Dağı Malezya'nın kuzeydoğusunda yer alır. Noring Timur Dağı ise Perak'ın doğusunda konumlanmıştır ve Perak ile Kelantan illeri arasında sınır oluşturur. Kuala Lumpur'un kuzeydoğusunda ise Selangor sınırı boyunca Nuang Dağları bulunmaktadır.

Bölgedeki dikkat çeken ovalar arasında Selangor, Melaka ve Negeri Sembilan'daki ovalar yer alır¹⁰. Bu ovalardan biri olan Pantai Barat, Malezya'nın batısında 310 km²'lik bir alana yayılmıştır ve kentin en geniş düzlüğünü oluşturur. Diğer bir ova olan Pantai Timur ise doğuda 358 km²'lik bir alanı kaplar ve Sungai Kelantan tarafından sulanır. Bu ovanın toprakları alüvyon bakımından zengindir ve yeraltı suyu kaynaklarına sahiptir¹¹.

Malezya'nın konumu itibarıyla Malay Yarımadası, kuzeybatıda Hint Okyanusu, güneybatıda Malaka Boğazı, güneyde Singapur Boğazı, güneydoğuda Çin Denizi ve en kuzeyde Tayland Körfezi ile çevrilidir. Ada batı bölgesinde kayalık yüksek dağlarla çevrilidir. Malezya'nın toplam yüzölçümü 330.803 km²'dir ve deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 538 m'dir. Başkentin deniz seviyesinden yüksekliği

¹⁰ Ibrahim 2016, 34-41.

¹¹ Yoeng 2017, 16-30.

ise ortalama 22 metredir¹². Titiwangsa Siradağları üstünde konumlandığı için dağlık bir görünüme sahip olan Malezya, aynı zamanda geniş düz arazilere de sahiptir. Kinabalu Dağı 4.095 m ile bölgenin en yüksek dağıdır ve aynı zamanda Malezya'nın en yüksek noktasını oluşturur(Harita 2)¹³.

Malezya'daki yeraltı suları, göller ve nehirler, ülkenin hidrografik niteliklerini belirler. Sungai Klang nehrinin önemi, Kuala Lumpur'un önemli bir akarsuyu olarak öne çıkar. Selangor ilçesine girdikten sonra Kuala Lumpur şehri içinde de önemli bir rol oynar¹⁴.

Nehirler, hidroelektrik enerji üretimi için önemlidir. Bu enerji üretimi Malezya'da ana elektrik kaynağını oluşturur. Hızlı akan nehirler nedeniyle hidroelektrik enerji üretimi yapılabilir. Örneğin Sarawak'ta Pelagus Barajı ve Perak'ta Kenering Barajı bu amaçla kullanılır. Ayrıca nehir suyu, tarımsal faaliyetler için ana sulama kaynağı olarak da kullanılır. Malezya'nın coğrafi özellikleri arasında yer alan göllerden biri Chini Gölü'dür. Pahang ilçesinde yer alan bu krater gölü, 50 km²'lik bir alanı kapsar. Chini Gölü, yerli halka tatlı su balığı ve su ihtiyacı sağlar. Bunun dışında Kenyir Gölü, Temenggor Gölü ve Chenderoh Gölü gibi yapay göller de bulunmaktadır. Doğal göllerin sayısı yapay göllerin sayısına oranla daha azdır¹⁵. (Harita 3)¹⁶

1.5. İklim

Malezya'nın iklimi ekvatorial bir iklimdir ve özellikle Ocak ile Mayıs ayları arasında muson rüzgarlarının etkisi altındadır, bu dönemde sürekli yağışlar görülür. Yıllık yağış miktarı bölgelere göre büyük farklılıklar gösterir. Ortalama günlük sıcaklık alçak bölgelerde 21°C ila 32°C arasında değişirken, yüksek bölgelerde daha düşüktür. Bu iklimin başlıca özellikleri sıcaklık, rutubet ve nemdir ve bu nedenle

¹² Ahmad 2016, 42-55.

¹³ http://panitiageografismkcs./2012/02/banjaran-di-malaysia_25.html

¹⁴ Ismail 2017, 32-47.

¹⁵ Ibrahim 2016, 74.

¹⁶ <http://gcgeografi.com/2012/07/20-sungai-di-malaysia.html>

ülkenin %70'ini kaplayan tropikal ormanlara ev sahipliği yapar. Malezya'nın yağmur ormanları ve yoğun nemli iklimi, bölgede pirinç tarımı için ideal bir ortam sağlar ve pirinç Güneydoğu Asya mutfağının temel malzemesini oluşturur. Sıcaklık genellikle ılımandır, ancak dağlık bölgelerde daha düşüktür.

Malezya'nın zengin deniz ve orman kaynakları, bu bölgelerin kendine özgü ürünlerini barındırmasını sağlamış ve tarih boyunca uluslararası tüccarlar tarafından büyük ilgi görmüştür. Örneğin, Malezya'nın doğusundaki bazı küçük adalar, bir dönem dünyanın karanfil, baharatlar ve hindistancevizi kaynağı olarak ün yapmıştır.

Bölgenin tümü, kuzeybatıdan gelen Muson rüzgarlarının etkisi altında kalır ve daha sonra güneydoğudan esen rüzgarlara maruz kalır. Bu rüzgar sistemleri, öngörülebilir bir yağmur mevsimi getirir ve bu durum, bu rüzgarların varlığı öncesi dönemde bölgeye gelen yabancı tüccarların düzenli aralıklarla ticaret yapmalarını sağlamıştır. Bu güvenilir rüzgar deseni sayesinde Güneydoğu Asya, Hindistan ile Çin arasındaki ticaretin merkezi olarak önem kazanmıştır.

Güneydoğu Asya'nın adaları büyük adalar (Borneo, Sumatra, Java) ile haritada neredeyse nokta kadar görünen adalara kadar uzanır (Endonezya'nın 17.000 adadan oluştuğu söylenir). Bu adaların iç kısımları ormanlarla kaplıdır ve karada seyahat etmek hiçbir zaman kolay olmamıştır. Bu nedenle Güneydoğu Asyalılar, farklı bölgeler arasında deniz yoluyla seyahat etmeyi daha uygun bulmuşlardır. Bu deniz yolları, benzer dilleri konuşan, aynı kültürel ve dini etkilere sahip insanların daha küçük bölgelere ayrıldığı ve birbirine bağlandığı alanlar yaratmıştır. Yüzyıllar boyunca mineral ve volkanik malzemeler nedeniyle topraklar son derece verimli hale gelmiştir, bu da Güneydoğu Asya'daki adalarda yüksek verimli tarımın gelişmesine olanak sağlamıştır.

1.6. Toprak ve Bitki Örtüsü

Malezya'nın toprakları, sıradağlar, ekvatorial yağmur ormanları, plajlar ve kireçtaşı tepeleri gibi çeşitli doğal özelliklerle çevrilidir. Malezya, dünyanın en eski ekvatorial orman mirasına sahip olduğuna inanılan, 130 milyon yıl öncesine dayanan bir geçmişe sahiptir ve yaklaşık 20.000 yıl önceki Buzul Çağı'ndan sonra bugünkü halini almıştır.

Malezya'nın yüzölçümünün yaklaşık yüzde 60'ını kaplayan ekvatorial yağmur ormanları, çeşitli yaşam formları açısından son derece zengindir. Bu ormanlar sadece ana besin kaynağı değil, aynı zamanda koruma, yapı malzemesi, barınma, ilaç, mücevherat, ulaşım araçları, silah ve av araçları gibi birçok alan için sürekli bir ekonomik kaynak olan kireçtaşı tepelerini barındırır. Birçok nehir tarafından sulanan ve kireçtaşı tepelerinin oluşturduğu flora ve fauna topluluğu, bu ekosistemde zengin bir çeşitliliğe işaret eder¹⁷.

Dünyanın yüzey şekilleri ve çevresel faktörler, Malezya'daki Prehistorik dönemin ilk yerleşimcilerinin yaşam tarzını, yerleşim düzenini, ekonomik sistemini ve organizasyon yapısını büyük ölçüde etkilemiştir. Antik toplumlar, kireçtaşı mağaralarını yaşam alanları, dinlenme yerleri, barınaklar ve gömü alanları olarak kullanmışlardır. Aynı şekilde, bu bölgelerdeki flora ve fauna çeşitliliği, bu topluluklar için gıda, ilaç ve benzeri yaşamsal kaynaklar sağlamıştır.

1.7. Malakka'nın Kurucusu ve Kuruluşu

Malezya bölgesinin eski adı Malakka'dır. Malakka kentinin isminin kim tarafından verildiği ve kentin kuruluşunun kimin tarafından gerçekleştirildiği konularında birçok farklı görüş bulunmaktadır¹⁸. Tarihçilere göre, kentin kurucusu Srivijaya hükümdarı Parameswara'dır. Parameswara Malakka'da on dört yıl boyunca hüküm sürmüştür¹⁹. Malayca anlamlarından yola çıkarak Parameswara, Malakka

¹⁷ Subramaniam 2017, 48.

¹⁸ Hall 1981, 224.

¹⁹ Wolters 1975, 116.

isminin Malay soyundan geldiğini ve 1262 yılında kenti kurduğunu eserinde ifade etmiştir. Bu topraklar üzerinde büyük yerleşmeler Malaylar tarafından başlatılmıştır²⁰.

Kentin kurucusunun Malakka Kralı Parameswara olduğu kesindir. Bu kral aynı zamanda Srivijaya döneminde Malakka'yı kurmuş ve krallığının başkenti yapmıştır. Malakka'nın oluşumu hakkında "Sejarah Melayu" eserinde, Malakka'nın Udang Nehri'nin aktığı geniş ve derin bir nehir üzerine kurulduğu belirtilmiştir. Malakka'nın merkezindeki ilk yerleşim ise, Udang Nehri'ne doğru inen dağın yamaçlarında yer almıştır. Malakka'nın coğrafi özellikleri nedeniyle kuzeyi kayalıklarla korunduğu için doğu, batı ve güney cephelerinde surlar bulunmuştur.

Malakka'nın kuruluş tarihinin 1262 olduğu ifade edilmektedir. "Sejarah Melayu" ayrıca, Malakka'nın kuruluşunun İskender Şah'ın liderliğindeki Malakka Krallığı ile başladığını ve bu krallığın 1511 yılında Portekiz sömürgeciliğine kadar devam ettiğini belirtmektedir²¹.

Malakka'nın içinde bulunduğu bölge Selat olarak adlandırılmaktadır. Selat bölgesinin kuzeyini Negeri Sembilan, güneyini Johor, batısını Sumatra ve doğusunu Pahang oluşturmaktadır. Bu dönemde Malakka kentinin iklimi yağışlı ve nemli olduğu için tropikal meyveler yetiştirilirken, verimli tarım alanlarında pirinç tarımı yapılmıştır. Aynı zamanda Malakka'nın engebeli arazisi hayvancılığı uygun hale getirmiştir. Bu dönemde bölgede yaşayan insanlar, kereste ihtiyacını çevredeki ormanlardan temin etmiştir. Bu dönemdeki önemli akarsular Lereh, Melaka ve Udang nehirleridir. Bu nehirler, içme suyu ihtiyacının yanı sıra tarım arazilerinin sulanmasında da kullanılmıştır.

1.8. Malakka Boğazı

Malakka Boğazı, Malay dilinde Selat Malaka olarak adlandırılan, Malezya yarımadasını Endonezya'daki Sumatra Adası'ndan ayıran dar bir deniz boğazıdır. Uzunluğu yaklaşık 930 km'dir ve Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu arasındaki ana yol olarak kullanılır. Dünyanın en uzun ve önemli boğaz yollarından biri olarak kabul edilir. Boğazın adı, çevresindeki Malakka bölgesinden gelmektedir. (Harita 4) ²²

²⁰ Turnbull 1972, 16.

²¹ Khoo 1979, 32.

²² <https://pekhabar.com/h-i-d-s-perjanjian-sempadan-perairan-selat-melaka/>

Günümüzde, ekonomik ve stratejik açıdan Malakka Boğazı, Süveyş Kanalı veya Panama Kanalı gibi dünyanın en önemli nakliye yollarından biri haline gelmiştir. Malakka Boğazı, Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu arasında su yolu oluşturarak, dünyanın en kalabalık üç ülkesi olan Hindistan, Endonezya ve Çin'i birbirine bağlar. Malezya'da, Eskiçağ'dan günümüze kadar kullanılan temel boğaz güzergahları bulunmaktadır. Bu yollardan biri, Malezya'nın kuzey ve güney şehirlerini birleştiren Kuzey-Güney Yolu iken diğeri, Sumatra'daki doğu şehirleri ile Malezya'nın batı şehirleri arasında bağlantı sağlayan Doğu-Batı Yoludur. Hindistan'dan Çin'e uzanan bu yol, ülke ekonomisinin gelişmesi açısından ticari öneme sahiptir²³.

7. yüzyılda, Sumatra merkezli Srivijaya deniz krallığı iktidara gelerek etkisini Malay yarımadası ve Java'ya yaydı. Bu krallık, Malakka Boğazı ve Sunda Boğazı gibi iki önemli boğazı kontrol altına alarak bölgede 700 yıl süren ekonomik ve askeri üstünlük sağladı. Srivijaya, baharat ticaretinden büyük kazançlar elde etti. Malakka Boğazı, Hindistan ile Çin arasındaki önemli bir deniz ticaret yolu olarak önemini korudu. 15. yüzyılda Malakka Sultanlığı'nın yükselişi, ardından Johor Sultanlığı'nın ve modern Singapur şehir devletinin kuruluşuyla küresel ticaret ağındaki önemi arttı. Ancak günümüzde Malakka Boğazı'nda korsanlık sorunu yaşanmıştır. Özellikle 2000'lerde 11 Eylül 2001 olayları sonrasında korsanlık sorunu artış göstermiştir²⁴.

²³ Guillermo 2012, 4.

²⁴ Raymond 2009, 31-42.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MALEZYA’NIN ESKİÇAĞ TARİHİ

2.1. Malezya’nın Eskiçağ Tarihi

Tarih öncesi, insanların yazının bulunmasından önceki bir dönemi ifade eder. Yazılı tarih öncesi olarak da bilinen prehistorya, ilk insanların taş aletleri kullanmaya başladığı zaman diliminden yazılı dilin icadı arasındaki süreyi gösterir. Bilinen en eski yazılı dil yaklaşık 5000 yıl önce ortaya çıkmıştır. İnsanların yazmayı bilmediği anlamına gelmez, çünkü tarih ve kültürün varlığını göstermez²⁵. Tunç Çağı'nda, Mezopotamya ve eski Mısır gibi uygarlıklar kendi yazı sistemlerini geliştirerek tarihsel kayıtlar tutan ilk uygarlıklar olmuşlardır. Daha sonra diğer uygarlıklar da aynı yolu izlemiş ve çoğu Demir Çağı'nda tarih öncesi döneminin sonuna gelmiştir. Tarih öncesi genellikle üç döneme ayrılır: Taş Devri, Tunç Devri ve Demir Devri.

Tarih öncesinin sonu, tipik olarak yazılı tarihi kayıtların ortaya çıkışı ile belirlenir ve bölgeye göre değişebilir. Örneğin, M.Ö. 4000 civarında Mısırlılar yazı kullanıyordu ve o zamanlar Mısır tarihi dönemlere girmiştir. Ancak Malezya'da, tarih öncesi döneminin sonunun Kedah Tuaa Krallığı'nın kuruluşu sırasında başladığı düşünülmektedir.

İnsanlık tarihine ait yazılı kayıtlar bulunmamakta ve bu durum, tarih öncesi malzemeleri ve insan kalıntıları gibi maddi arkeolojik, paleontolojik, astronomik, biyolojik, jeolojik ve antropolojik kanıtlarla anlaşılabilir.

İnsanlık tarihinde Eskiçağ veya İlkçağ olarak adlandırılan dönem, dünya genelinde çeşitli etkinliklerle yaşanmıştır. Tarih öncesi dönemler ve Tarihi Çağlar olmak üzere

²⁵ Sukmono 1990, 1.

iki ana döneme ayrılır. Bu ayrım, yazının kullanımını esas alır. Yazının keşfi ve kullanılmasıyla Tarihi Çağlar başlamıştır. Yazının icadı yaklaşık olarak M.Ö. 3000'lere dayanır ve ilk olarak Mezopotamyalılar tarafından geliştirilmiştir.

Malezya bölgesi, hem tarih öncesi dönemlerde hem de Tarihi Çağlar boyunca çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Tarih öncesi dönemde yazının eksikliği nedeniyle arkeolojik kazılardan elde edilen buluntularla bilgi sahibi olunmuştur. Malezya'nın farklı bölgelerinde yapılan kazılar, tarih öncesi dönemi anlamaya yönelik çaba sarf etmektedir. "Tarih öncesi" terimi, Aydınlanma döneminde ortaya çıkmış ve ilk kez 1836 yılında İngilizce olarak kullanılmıştır.

2.1.1. Malezya'da Eskiçağ ve Arkeolojik Araştırma Tarihi

Arkeoloji, arkeolojik yöntemlerle ortaya çıkarılmış kültürleri, bilimsel, sosyoloji, coğrafya, tarih, etnoloji gibi birçok bilim dalından yararlanarak araştıran ve inceleyen bir bilim dalıdır. Arkeoloji, asıl olarak insanlığın kültürel geçmişini, kültürlerin evrimini ve buldukları ilişkilerini inceler. Tarihsel ve maddi kültürü inceleyen bir bilim dalıdır. Arkeoloji, geçmişteki insanların terk ettiği malzeme verilerini sistematik bir kültür çalışmasıyla inceleyerek bir bilim dalıdır²⁶.

Arkeoloji, kendi içinde birçok farklı bilim dalını barındırır. Yazılı tarihten önce ve sonra yaşamış insanlarla ilgili bilgi sağlama açısından özellikle önemlidir. Bu bilim dalının uzmanları olan arkeologlar, araç, eşya ve yapı kalıntılarını inceleyerek eski insanların nasıl yaşadığını araştırırlar. Malezya'da Sarawak, Selangor, Pahang gibi eski yerleşimler gibi birçok farklı alanda çalışma yapılır. Ancak her arkeolojik buluntu yeri bir höyük değildir; düz yerleşim alanları ve antik kentler de arkeolojinin araştırma alanlarına dahil edilir. Arkeoloji, keşif, verilerin eserler biçiminde yorumlanması (taş baltalar gibi maddi kültür ve tapınak binaları), eko-gerçekler (kayalar ve fosiller gibi) ve diğer özellikleri kapsayan bir alandır²⁷.

Arkeoloji, özellikle geçmiş kültürleri inceler, hem tarih öncesi çağlarda hem de tarihsel zamanlarda. Gelişimi içinde, arkeoloji aynı zamanda çağdaş kültürü de inceleyebilir. Modern maddi kültür (modern material culture) çalışmalarından faydalanabilir²⁸. Tarih öncesi arkeolojisi, yazının ortaya çıkmasından önceki

²⁶ Renfrew 2008, 6.

²⁷ Wagner 1998, 12.

²⁸ Sharer 1993, 8; Baram 2004, 3.

dönemleri inceler. Bu inceleme sırasında kazılar büyük bir dikkatle yürütülür. Tarih öncesi dönemden günümüze kalan çanak çömlek parçaları, taş aletler, mimari kalıntılar veya organik kalıntılar büyük önem taşır. Arkeoloji alanında Ekolojik Arkeoloji, Ekonomik Arkeoloji, Sanat Arkeolojisi, Demografik Arkeoloji ve Mimari Arkeoloji gibi alt dallar da bulunur²⁹.

İngiliz arkeologlar L. Wray, I.H.N. Evans ve Collings gibi isimlerin katkıları ve işbirliğiyle Malezya'daki arkeolojik araştırmalara aktif şekilde katkıda bulunuldu. 1960'lı yıllardan itibaren Müzeler Dairesi, ilk aşamalarda yerel üniversite uzmanlarının yardımıyla arkeolojik araştırma faaliyetlerini yürüttü. Al-Rashid Ibrahim, Adi Haji Taha, Oswald Theseira ve Kamaruddin Zakaria gibi isimler, Malezya Müzesi'nden Arkeoloji ekipleri aracılığıyla bu tür çalışmaları yürüttü. Devlet üniversitelerinden birkaç arkeolog, arkeolojik araştırmalara ve Malezya'nın erken uygarlığının anlaşılmasına ciddi katkılarda bulundu. Zuraina Majid (Universiti Sains Malaysia), Nik Hassan Suhaimi Nik Abdul Rahman (Universiti Kebangsaan Malaysia) ve Leong Sau Heng (Universiti Malaya) gibi ünlü arkeologlar arasında yer alır.

Lenggong Vadisi'nde yapılan arkeolojik araştırmaları Zuraina Majid liderliğinde yürütüldü ve bu ülkenin ilk Paleolitik Çağ'dan yeni bir bölümün açılmasına yol açtı. Yaklaşık 300.000 yıl hatta daha öncesine dayandığı düşünülen araştırmalar, sürekli bir uygarlığın kanıtlarını göstermektedir. Bu bölge, en eski medeniyetlere sahip olan bir bölge olarak bilinmektedir.

Selangor'daki Jenderam Hilir, Perak ve Selangor'daki Bernam Vadisi ve Kelantan'daki Nenggiri Vadisi gibi Malezya'nın diğer uygarlık merkezlerinde yapılan araştırmalar, özellikle erken dönem uygarlıklarına dair kanıtları ve verileri ortaya koymuştur. Bu çalışmalardan, geçmiş topluluklarının yaşam tarzları ve bu sitelerin tarihlenmeleri hakkında sadece maddi eserler değil, aynı zamanda bilgi de elde edilmiştir. (Harita 5)³⁰

Sabah ve Sarawak'ta arkeolojik araştırmaları öncülük eden isimler Tom ve Barbara Harrison oldu. Niah Mağaraları'ndaki araştırmalar, Malezya'da yaklaşık 40.000 yıl önceye tarihlenen en eski insan kanıtlarını ortaya çıkardı. Zuraina Majid gibi yerel arkeologların katkılarıyla Sabah ve Sarawak'ta obsidyen ticareti, insan dağılımı, üç renkli çanak çömlek kullanımı ve mağara resimleriyle ilgili arkeolojik ve uygarlık kanıtları bulundu. Sabah ve Sarawak'taki erken insan yerleşimlerinin bazıları

²⁹ Ramelan 1996, 6.

³⁰ Muzium Negara Malaysia

Kinabatangan Vadisi, Ulu Segama, Tingkayu ve Lahad Datu bölgelerinde bulunmaktadır. (Harita 6) ³¹

Malezya'da Arkeolojinin gelişimi, Malay kültürüne odaklanan Peter Bellwood'un katkılarıyla başlamıştır. Daha sonra Kuala Lumpur'da, Malezya Ulusal Müzesi olarak günümüzde bilinen en eski müzenin öncülüğü yapıldı. Sömürge döneminde, devlet kurumları arkeoloji çalışmalarını kaydetmeye devam etti, özellikle tapınaklar gibi eski binaların araştırma ve restorasyonunu gerçekleştirdi. Bağımsızlık döneminde ise Eski Eserler Kurumu adını alana kadar kurumsal gelişimini sürdürdü.

Ayrıca, birçok üniversitede Arkeoloji Bölümleri açıldı. Bu üniversiteler, arkeoloji alanında lisansüstü öğrenciler yetiştirmektedir. Örneğin Malezya Bilim Üniversitesi (Arkeoloji Bölümü, Kültürel Bilimler Fakültesi), Malaya Üniversitesi (Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü) ve Mili Malaya Üniversitesi (Arkeoloji Bölümü, Edebiyat Fakültesi) gibi üniversiteler bulunmaktadır.

Malezya Arkeologlar Derneği 1987 yılında kuruldu. Bu dernek, ünlü arkeologlar arasında yer alan ve Lembah Bujang Tapınağı'nın restorasyonunu yöneten Nik Hassan Suhaimi gibi kişilerin yanı sıra, Malezya'daki arkeoloji çalışmalarının gelişimine öncülük eden ve Ulusal Arkeolojik Araştırma Merkezi'nin eski başkanı olan Dato' Adi Haji Taha, Mohd Kamaruzzaman Abd. Rahman, Prof. Dato' Dr. Othman Yatim ve Abdul Latif Ariffin gibi birçok kişi tarafından kuruldu. Derneğin ikinci yılında Malezya Arkeoloji Dergisi yayınlanmaya başladı.

Malezya'da tarihöncesi araştırmalar uzun süredir sürdürülmektedir. Bu araştırmalar genellikle İngiliz uzmanlar tarafından yürütüldü. Quaritch Wales, Alastair Lamb, Ivor Evans gibi isimler Malezya'da tarih öncesini araştırmak amacıyla çalışmışlardır. Bu araştırmalar büyük keşiflere ve farklı bölgelerdeki kazı çalışmalarına yol açtı; Perak'taki Lenggong Sitesi, Niah ve Lembah Bujang Sitesi gibi yerlerde kazılar yapıldı.

Malezya'nın bağımsızlık döneminden sonra, Malezyalı bilim insanları da tarih öncesi araştırmalarına aktif olarak katıldılar. Malezya'da yüksek öğrenimin gelişmesi, arkeoloji alanında birçok yetenekli araştırmacının yetişmesine olanak sağladı. Nik Hassan Shuhaimi gibi Malezyalı paleontologlar, araştırmalar yapmışlardır. Ayrıca, Siti Zuraina gibi isimler de yoğun araştırmalara katılan arkeologlardandır. Yabancı uzmanlar da Malezya'nın tarih öncesi çalışmalarına katkı sağlamışlardır; örneğin

³¹ Muzium Negara Malaysia

Asya'da tarih öncesi çalışmaları yapan Peter Bellwood gibi İngiliz araştırmacılar öne çıkar³².

2.1.2. Malezya Tarih Öncesi Kaynakları

□

1. Eserler

Eserler, insanların yararına olan nesnelerin bir kısmı veya tamamıdır. Taş baltalar, tanrı heykelleri ve el yazmaları gibi örnek eserler bulunmaktadır. Arkeolojik eserler veya tarihi kalıntılar olarak da adlandırılan eserler, insanlar tarafından yaratılmış veya değiştirilmiş olan tüm nesneleri içerir. Eserler arasında taş, metal ve kemik aletler, çömlekler, levha ve kağıt üzerine yazıtlar, metal silahlar (oklar, ok uçları vb.), pişmiş toprak ürünleri ve hayvan boynuzları yer alır. Tarihsel öneme sahip olan her nesne, genellikle müzelerde sergilenerek herkesin görmesi için sunulmaktadır³³.

2. Eski Binalar

Eski binalar, insanların inşa ettiği ve zamanla kalmış olan yapılardır. Özellikle eski saraylar ve tapınaklar bu kategoriye örnek olarak verilebilir³⁴.

3. Fosil ve Kalıntılar

Fosil, Latince "kazmak" anlamına gelen "fossa" kelimesinden türetilmiştir. Fosiller, canlı organizmaların kalıntılarıdır ve birkaç çeşidi bulunmaktadır³⁵. Basit fosiller ve daha detaylı şekilli fosiller gibi türleri vardır. En yaygın fosil türleri kabuk, diş ve kemik gibi iskelet kalıntılarıdır.³⁶

3. Biyofak veya Ekofak

Biyofak veya ekofaklar, değişmemiş nesnelerdir ve genellikle insan yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Örneğin, eski fil kemik fosilleri ve fosilleşmiş kemikler ile nehirler bu türde yer alır³⁷. Arkeolojide ekofaklar aynı zamanda biyofaklar olarak da bilinir. Diğer bir örnek olarak tohumlar vardır; arkeologlar bu tohumları kullanılan

³² Tanudirjo 1988, 2.

³³ Colin 2000, 21; Suryanegara 2007, 1.

³⁴ Hoop 1932, 8.

³⁵ Kelly 2001, 18.

³⁶ Yulius 1970, 21.

³⁷ Boylan 2007, 29-30; Brahmana 2002, 1.

bitki türlerini anlamak için kullanabilirler. Eğer tohumlar büyük miktarlarda bulunuyorsa, o dönemde belirli bitki türlerinin yetiştirildiği sonucuna varılabilir³⁸.

Bir diğer ekofak türü de ahşaptır. Ağaç gövdeleri, dendrokronolojik yaşlandırma yöntemiyle yaşları belirlenebilir³⁹. Ayrıca, mağara sitelerinde sıkça bulunan yanmış kömürler de tarihlemek için kullanılabilir. Carbon-14 yöntemiyle bu kömürlerin yaşları belirlenebilir⁴⁰.

2.2. MALEZYA'DA ESKİÇAĞ TARİHİ VE DÖNEMLENDİRME

2.2.1. Malezya Tarih Öncesinin Dönemlendirme

1836 yılında Danimarkalı tarihçi CJ Thomsen, tarih öncesi dönemleri sınıflandırmayı önerdi. Bu sınıflandırmaya göre üç dönem bulunmaktadır: Taş Devri, Tunç Devri ve Demir Devri. Bu kavram Batı Avrupa'da uzun bir süre boyunca kullanıldı ve üç dönem olarak bilindi.

Thomsen'e göre, terk edilmiş araçlar ve teknolojik yaklaşımlar üzerine odaklandı. Taş Devri, insan aletlerinin taştan yapıldığı dönemi ifade ederken, Tunç Devri bronzdan yapılmış tipik insan aletlerinin dönemini temsil eder ve Demir Devri ise insan aletlerinin demirden yapıldığı bir dönemi ifade eder⁴¹. İnsan, akıl ve düşünceyle donatılmış bir varlıktır ve bu sayede ihtiyaçlarını karşılamak için

³⁸ Kuswanto 2007, 1.

³⁹ Steward 1979, 8.

⁴⁰ Arnika 1996, 2.

⁴¹ Heizer 1962, 259-266.

çevresindeki doğal unsurları ve nesneleri geliştirerek tarih öncesi teknolojisini geliştirmiştir⁴².

Malezyalı tarihçi Nik Hassan ise Malezya'nın tarih öncesi dönemini iki ana bölüme ayırmaktadır. İlk olarak, Taş Devri (Paleolitik, Mezolitik, Neolitik) ve ikinci olarak Metal Devri (Tunç ve Demir). Bu bölünme, yarattıkları araçlara ve kültürel sonuçlara dayanmakta ve hayatın ve varoluşun gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu dönem, sonuçlarına bağlı olarak "Taş Devri" olarak adlandırılmaktadır. Taş Devri, kendisi içinde üçe ayrılmaktadır, yani (1) Eski Taş Devri (Paleolitik), (2) Orta Taş Devri (Mezolitik) ve (3) Yeni Taş Devri (Neolitik). Metal çağı ise (1) Tunç Çağı ve (2) Demir Çağı olarak sınıflandırılır⁴³.

2.2.2. Paleolitik Çağı (M.Ö. 300.000-12.000)

Paleolitik dönem, yaygın olarak Erken Taş Devri olarak da bilinir ve uzun bir süreyi kapsar. Malezya'da bu döneme ait insan faaliyetlerine dair ilk kanıtlar, yaklaşık 300.000 yıl öncesine kadar uzanır. Örneğin, Kota Tampan'da, bu döneme ait taş aletler tabakalar halinde bulunmuştur. Paleolitik dönemdeki topluluklar genellikle göçebe bir yaşam tarzı benimsemişlerdir; avlanmış hayvanlar, balıklar ve bitkilerle beslenmişlerdir. Ayrıca, barınma ve geceleme için mağaraları kullanmışlardır. Genellikle 10-15 kişilik küçük gruplar halinde yaşamışlardır⁴⁴. Yiyecek kaynakları tükendiğinde daha fazla gıda bulunabilecek bölgelere göç etmişlerdir⁴⁵. Paleolitik dönem, genellikle yiyecek kaynaklarını elde etmek ve alet yapmak için taş toplamanın ana faaliyetleri olduğu bölgelerde bulunmuştur(Resim 1).⁴⁶

⁴² Haviland 1988, 14; Keesing 1989, 8.

⁴³ Soekmono 1973, 1-20.

⁴⁴ Rowley 2006, 103-130.

⁴⁵ Smith 1979, 22.

⁴⁶ Osada 2021, 45-58.

Paleolitik kültürünün gelişimi Malezya'da iki ana bölgede gerçekleşmiştir: Perak'taki Lenggong Vadisi ve Sabah'taki Lahad Datu. Lenggong Vadisi'ndeki siteler arasında Kota Tampan, Kampung Temelong, Kampung Bukit Jawa ve Kampung Lawin bulunurken, Lahad Datu çevresindeki yerler Mansuli, Samang Buat ve Makuau'dur. Ayrıca Sabah'ta Tingkayu, Baturong ve Pulau Balambangan gibi mağaralarda da Paleolitik dönemlere ait alanlar keşfedilmiştir. Sarawak'ta ise Paleolitik kanıtları sadece Niah Mağaralarında bulunmuştur.

Paleolitik kültürünün keşfi Malezya'da ilk olarak H.D. Collings tarafından gerçekleştirildi. 1938'de Perak'taki Kota Tampan'da keşfedilen bu alan, o zamandan beri daha fazla site ile genişletilmiştir. Paleolitik dönemin başlangıcı Malezya'da uzun süreli bir tartışma konusu olmuştur. HD Collings, Kota Tampan'daki Paleolitik alanın Geç Pleistosen Çağı'na tarihlendiğini savunmuşken, A. Walker ve G. Sieveking'in yürüttüğü araştırma yaklaşık 400.000 yıl önceye işaret ederek bu dönemi antik Perak Nehri teraslarına bağlamıştır. N.S. Haile ise, Toba Dağı'ndaki volkanik kül tabakasına dayanarak 35.000 yıl öncesine işaret ederken, Universiti Sains Malaysia araştırmacıları Lenggong Vadisi'ndeki Paleolitik yerleşimlerin yaklaşık 300.000 yıl öncesine tarihlenebileceğini öne sürmüşlerdir. Ayrıca, bu araştırmacılar son zamanlarda Lenggong Vadisi'ndeki insan yerleşimlerinin bir milyon yıldan daha eski olabileceğini ileri sürmüşlerdir. (Resim 2)⁴⁷

Lenggong'daki Kota Tampan sitesi, Perak'ta Paleolitik taş aletlerinin üretimi için bir atölye olarak kullanılmıştır. Bu bölgede yapılan kazılar, Paleolitik topluluğunun geride bıraktığı eserlerin orijinal hallerinde bulunduğu kanıtları ortaya çıkarmıştır. Bu eserler bozulmadan keşfedilmiş ve yer altına gömülmüştür.

Paleolitik dönem, insanların dünyaya geldiği en eski dönem olarak kabul edilir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde 2,8 ila 4 milyon yıl önce Afrika'da başladığı düşünülen ve modern insanın atalarının olduğu Australopithecus ve Homo habilis gibi türlerin kanıtlarını içerir⁴⁸. Paleolitik dönemi incelemek, günümüzde sahip olduğumuz her şeyin kökenlerini anlamak için önemlidir. Bu dönemin kültürü, bir bölgenin geçmişini ve bugüne kadar nasıl geliştiğini anlamak için kritik öneme sahiptir.

⁴⁷ Muzium Negara Malaysia

⁴⁸ Gibsons 2006, 22.

Paleolitik, Yunanca kökenli bir kelime olup "Eski Taş Devri" veya "Erken Taş Devri" anlamına gelir⁴⁹. Paleolitik dönemde kullanılan taş aletler basit ve kaba bir yapıya sahiptir. Bu döneme ait en eski kanıtların çoğu, özellikle Australopithecus ve Homo habilis hominid grupları içinde, Afrika'da bulunmuştur. Ancak Homo habilis türü en iyi belgelenmiş olanıdır. Diğer bölgelerdeki kanıtlar, Gürcistan'dan Avrupa'ya ve Endonezya'nın Java adasına uzanır. Zamanla dünyanın farklı bölgelerine Homo erectus ve ardından Homo sapiens hakim olmuştur. Örneğin, yaklaşık 65.000 yıl önce Avustralya'ya ulaşmışlardır.

Malezya'nın Paleolitik döneme ait kanıtlara sahip olduğu 1988'den bu yana bilinmektedir⁵⁰. Bu tarihte, Collings'in Perak, Lenggong'da yer alan Kota Tampan bölgesini keşfettiği rapor edilmiştir. O tarihten bu yana ülke genelinde 20'den fazla Paleolitik alan bulunmuştur. Lenggong Vadisi, Perak ve Sabah'taki Mansuli Vadisi gibi bölgelerde Paleolitik döneme ait kanıtlar bulunmaktadır. Özellikle Mansuli Vadisi'nde, Paleolitik döneme ait kanıtların 200.000 yıldan daha eski olduğu ortaya konulmuştur. Bu kanıtlar, Malezya'nın Paleolitik döneminin bilgisine katkı sağladığını göstermektedir. Malezya'daki Paleolitik döneme ait kanıtlar, Lenggong Vadisi'ndeki Bukit Jawa bölgesinde, yaklaşık 300.000 yıl önceye kadar uzandığını göstermektedir. Bu kanıtlar açık alanlarda ve taş mağaralarında bulunmuştur. Paleolitik dönemde önemli bir taş alet olan el baltaları da bu dönemin kanıtları arasında yer alır. Taş el baltası yapımı, taşın bir yüzünün keskinleştirilip diğer tarafının tutmak için kullanıldığı bir şekilde bırakılmasıyla gerçekleşir⁵¹. Malezya arkeoloji sitelerinde bu tür taş aletler sıkça bulunur.

Bukit Bunuh, Bukit Jawa ve Mansuli gibi açık alanlar, o dönemde Malezya'nın Paleolitik topluluğunun nehir çakıllarını taş alet yapımında kullandığını göstermektedir. Bu bölgelerde üretilen araçlar ve üretim teknikleri incelenmektedir. Taş aletler, çakıl taşları ve yontma aletler olarak iki türde sınıflandırılır. Bu aletleri üretmek için çekiç taşı (aletin kırılması ve şekillendirilmesi için), sert taş (talaş elde etmek için) ve bilek taşı kullanılmıştır. Bu süreçte çok fazla iş artığı (döküntü) bırakılmıştır. Kemikten yapılan aletler genellikle hançer şeklindedir ve tatlı patates toplamak, balık tutmak gibi işlerde kullanılmıştır⁵². Ayrıca, renkli taşlardan yapılan ve

⁴⁹ Forestier 2007, 34.

⁵⁰ Collings 1937, 23.

⁵¹ Evans 1872, 43.

⁵² Achwan 1985, 47.

genellikle "flakes" olarak adlandırılan küçük taş aletler de bulunmuştur⁵³. Bu aletler Güneydoğu Asya adalarına yayılmıştır, Sumatera, Sulawesi ve Java gibi yerlerde bulunmuştur⁵⁴.

Bu sınıflandırma, o dönemdeki Paleolitik toplumunun taş alet yapma faaliyetlerinde kullandığı çalışma sistemini, teknolojiyi ve mantıksal düşünceyi tanımlar. Uygun taşları seçip keskinleştiren, yontan ve cilalayan aletler üreterek, günümüzdeki baltalar ve bıçaklar gibi keskin uçlara sahip aletler yapmışlardır. Deneylere göre, ağır işlerde kıyıcı taş aletler, hafif işlerde ise yontma aletlerin kullanıldığı tahmin edilmektedir.

Saha çalışmaları, açık alandaki antik çevrenin jeomorfolojik ve jeofiziksel araştırmalarıyla birlikte incelenmiş ve eski göllerin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Paleolitik açık alanlar genellikle eski göllerin kıyısında yer almaktadır. Bu durum, göl çevresinin Paleolitik toplumunun tercih ettiği bir yer olduğunu gösterir. Bu tür göl kanıtları ayrıca Afrika, Avrupa ve Çin'deki Paleolitik bölgelerde bulunanlarla benzerlik gösterir.

Mağara siteleri, Paleolitik kültürünün önemli kanıtlarını sunar. Bu siteler arasında Niah Mağarası, Sarawak, Gunung Runtuh Mağarası, Perak, Samang Buat Mağarası ve Balambangan Mağarası yer alır. Niah Mağarası ve Samang Buat Mağarası, zaman zaman 46.000 ila 10.000 yıl önceye ait Paleolitik kanıtlar sunar. Bu mağaralarda Paleolitik taş aletlerinin yanı sıra yaban domuzu, kertenkele ve geyik gibi hayvanların kemik parçaları ve dişleri gibi yiyecek kalıntıları da bulunmuştur. Ayrıca Niah Mağarası'nda, Niah İskeleti olarak adlandırılan bir insan kafatasının parçaları da 40.000 ila 45.000 yıl öncesine tarihlenen yaşamı temsil eder. Niah Mağarası'na ek olarak, Balambangan Mağarası ve Runtuh Gunung Mağarası'nda da Paleolitik insan iskeletlerine ait kanıtlar bulunmuştur⁵⁵. Balambangan Mağarası'nda bulunan kanıtlar, 16.000 yıl önceki yaşamı temsil eden üç insan dişi içerir. (Resim 3) ⁵⁶

⁵³ Soejono 2010, 28.

⁵⁴ Andriadi 2005, 8.

⁵⁵ Harisson 1957, 162; Vogel 1963, 188

⁵⁶ Muzium Negara Malaysia

2.2.3. Epipaleolitik (Mezolitik) Çağı (MÖ 12.000-6.000)

Epipaleolitik dönemin, Güneydoğu Asya'da yani Vietnam, Kamboçya, Laos, Tayland, Malezya ve Kuzeybatı Sumatra gibi bölgelerde yaygın bir şekilde dağıldığı belirtilmektedir. Bu medeniyet, genellikle nehir çakıl taşlarıyla yapılmış aletleri içerir. Akarsu çakılları küçük ve yassıdır. Bazı arkeologlar bu dönemi Epipaleolitik dönem olarak adlandırmaktadır, çünkü bu topluluk Geç Pleistosen döneminde ortaya çıkmış ve avcı-toplayıcı faaliyetlere odaklanmıştır. Ancak C. Gorman'ın Tayland'daki Ruh Mağarası'ndaki buluntuları, bu topluluğun küçük ölçekli tarım ve hayvancılık yapmaya başladığını göstermektedir.(Harita 7)⁵⁷

Bu dönemin yaklaşık 12.000 ila 6.000 yıl önce başladığı düşünülmektedir. Epipaleolitik dönemi üç farklı kültür olarak ayırmak mümkündür: çakıl kültürü, kemik kültürü ve yontma taş kültürü⁵⁸. Malezya'nın iç bölgelerinde, kireçtaşı mağaraları, alüvyal düzlükler ve Pulau Pinang'daki Gua Kepah gibi kıyı bölgeleri de dahil olmak üzere bu döneme ait pek çok arkeolojik kanıt bulunmuştur. Geç Pleistosen ve Erken Holosen dönemlerinde, eriyen buzların neden olduğu su seviyelerinin yükselmesi sonucu, insanların mağaralarda ve bazı açık alanlarda yaşadığı düşünülmektedir. Bazı araştırmacılar, bu dönemi Epi-Paleolitik dönemi olarak adlandırmaktadır çünkü o zamanın insanları göçebe yaşam tarzını sürdürürken bitki toplama, kabuklu deniz ürünleri, avcılık ve balıkçılık gibi faaliyetleri uyguluyordu. Ancak dönemin sonlarına doğru küçük ölçekli tarım ve kil çömlek kullanımına dair kanıtlar da mevcuttur.

Bu döneme ait taş aletler, orta büyüklükte nehir çakıllarından tek yüzlü veya çift yüzlü olarak yapılmıştır. Bu tür taş aletlerin üretim tekniği Güneydoğu Asya'da, özellikle Vietnam, Kamboçya, Tayland ve Kuzeydoğu Sumatra bölgelerinde yaygındır. Bu dönemdeki insanlar ölülerini çömelmiş pozisyonda gömüyorlardı. Mezarların taş levhalarla kaplandığı ve ölülerin toprak boyası veya hemetit ile sıvandığı temel gömü uygulamalarına dair kanıtlar bulunmaktadır.

Epipaleolitik Çağ, yaklaşık 12.000 ila 6.000 yıl önce Paleolitik Çağ'dan sonra gelir. Bu dönemde topluluğun zekası ve düşünce gücü Paleolitik döneme göre daha ileri seviyededir. Bu dönemde iklim normale dönmeye başladığında dünyanın atmosferi de değişmeye başlamıştır. Pleistosen dönemi Holosen veya alüvyona

⁵⁷ <https://www.museumnasional.or.id/category/koleksi/prasejarah>

⁵⁸ Prasetyo 2002, 56-59.

dönüşmüş, bu süre zarfında buzullar büyük ölçüde erimiştir. Bu topluluk, hala göçebe yaşam tarzını sürdüren, bir yerden başka bir yere hareket eden bir topluluktur. Ormanlarda, kıyılarda ve nehirlerde avcılık yapmayı sürdürmektedirler.

Epipaleolitik kültür, avlanma, balıkçılık ve orman ürünleri toplama gibi faaliyetleri gerçekleştiren bir topluluğun ekonomik hayatını yansıtmaktadır⁵⁹. Aynı zamanda üretilen taş aletlerin düzleştirildiğine dair izler de bulunmaktadır, bu da topluluğun ilerleme gösterdiğini gösterir. Taş aletler, av hayvanlarını parçalama ve etleri işlemek için kullanılır. Kaya mağaraları bu dönemde sıklıkla barınma amaçlı kullanılmıştır, sıcak hava ve yağmurdan korunmak için. Mağaralarda bulunan arkeolojik kalıntılar arasında ok uçları, değirmen taşları gibi araçlar yer almaktadır⁶⁰. Bu dönemde hala animizm inancının uygulandığı tespit edilmiş, cenaze törenlerinde ölünün annesinin karnındaki bebeğin pozisyonuna benzer şekillerde gömme uygulandığı görülmüştür.

Ayrıca, öğütme taşları yiyecekleri öğütmek için kullanılır. Kırmızı boyayı yumuşatmak için de tercih edilir; kırmızı boya malzemeleri, ezilmiş kırmızı topraktan elde edilir. Kırmızı boyanın kullanımıyla ilgili kesin bilgiler olmasa da, büyük olasılıkla boyanın bu dönemde kullanıldığı düşünülmektedir. Kırmızı rengi dini amaçlar veya büyücülük için de kullanılırdı.⁶¹

Yaklaşık 12.000-10.000 yıl önce, buzulların en fazla erimesi sonucu çevrede önemli değişiklikler meydana geldi ve bu da deniz seviyesinin günümüzdeki seviyeye yükselmesine neden oldu. Bu sınılaşma süreci yaklaşık 18.000 yıl önce başlamıştır ve Sunda Sahili'nin küçülmesine yol açmıştır. Bu dönemde bölgede tropikal yağmur ormanları egemendi. Bu durum, o dönemde avlanan hayvanların günümüzdekilerle benzer olmasına neden oldu. Büyük boyutlu hayvanların savan benzeri tropikal ormanlarda yaşaması, erken ve orta Paleolitik dönemdeki avcıların sık ormanlarda daha rahat hareket etmelerine ve küçük hayvanları avlamalarına olanak sağlamış olabilir. Üretimi kolay, boyutu uygun ve bitki kesimi, salyangoz toplama gibi aktivitelerde kullanılabilecek yontma taş aleti tercih edilebilirdi. Bu dönemde nehir kıyısında bulunan ince ve oval çakılların kullanımı da bu faktöre katkı sağlamış olabilir. 12.000-10.000 yıl önce, nehir taşıma süreci daha uzundu ve Bukit Jawa, Kota Tampan ve Bukit Bunuh bölgelerinde bulunanlara göre daha ince ve oval çakılların

⁵⁹ Shuhaimi 1999, 28.

⁶⁰ Sari 1995, 51.

⁶¹ Kusch 1986, 99-108.

üretilmesine izin veriyordu. Tüm bunlar, Neolitik dönemden önce geç Paleolitik dönemde tek yüzlü çakı aletlerinin neden daha baskın olduğu olasılığını akılda tutmamıza sebep oluyor.

2007 yılında Lenggong, Perak'taki Kajang Mağarası'nda yapılan kazılarda tarih öncesi iki insan iskeleti bulundu. 70-80 cm derinliğinde çömlek ile kaplanmış düz bir şekilde gömülen bir iskelet keşfedildi. Aynı zamanda 1 metre kadar derinlikte, 80-90 cm derinliğinde taş aletlerle birlikte katlanmış şekilde gömülen bir iskelet daha bulundu. Kajang Mağarası'ndan yaklaşık bir kilometre uzaklıktaki Teluk Kelawar Mağarası'nda ise çanak çömleksiz tek yüzlü taş aletlerden oluşan cenaze eşyalarıyla birlikte katlanmış bir iskelet bulundu. Teluk Kelawat Mağarası'ndaki gömüler, Holosen başındaki Paleolitik kültüre benzerlik taşıyan gömüler olduğunu göstermektedir.

2.2.4. Neolitik Çağı (M.Ö. 6.000-3.000)

Bölgedeki insan toplulukları, taş aletlerin üretimi, ateş ve çanak çömlek gibi yeni teknolojilerin dinamik yenilikleri ile yaşam tarzlarında köklü bir dönüşüm yaşadı. Bu dönem Neolitik veya Yeni Taş Devri olarak adlandırılmaya başlandı. Farklı şekillerde pürüzsüz bir şekilde öğütülmüş keserleme taş aletleri ve balta başları gibi birkaç taş aletin ortaya çıkmasıyla belirginleşti. Topluluklar, bu araçları "fosil taş aletler" olarak tanımladılar. Aletlerin üretiminde taş ve toprak türleri hakkında derin bir anlayış geliştirdikleri söyleniyor. Bu dönemde, çiftçilik yanı sıra, et tüketimi için sığır ve atları evcilleştirmeye başladılar. İnsanlar ayrıca yerleşik bir yaşam tarzına geçtiler⁶². Neolitik dönemde, taş el baltaları da bulunurdu. Bu aletler ahşap işleriyle ilgili kullanılırdı. Baltalar, normal taşın yanı sıra çakmaktaşıdan da yapılmıştır. Çakmaktaşı baltalar genellikle dini törenler ve büyücülük için kullanılırdı⁶³. Baltaların dağılımı Sumatra, Java, Bali, Nusa Tenggara, Kalimantan, Sulawesi ve Maluku'ya kadar yayıldı⁶⁴.

⁶² Steward 1979, 8.

⁶³ Heine 1945, 128-167.

⁶⁴ Eddy 2011, 1-8.

Neolitik insanlar ayrıca tarım, hayvancılık ve ticaret ile uğraştılar. Bu, toplulukların günlük ihtiyaçlarını karşılamak için kendi ürünlerini yetiştirebildikleri için artık göçebe yaşam tarzına ihtiyaç duymadıkları anlamına gelir. Sosyal yapıları, artan kil çömlek kullanımı ve kişisel süslemelerle şekillendi. Neolitik insanlar, ölülerini çömlek pozisyonunda gömdüler ve öbür dünyada ihtiyaç duyabilecekleri eşyaları mezara koydular. Ahşap kumaştan yapılmış giysiler giydiler. Gelişimsel deneyimleri ve yaşam tarzları aynı zamanda kireçtaşı mağara duvarlarına yapılan resimlerle kaydedildi.

Malezya'daki Neolitik Dönem, ülkede bulunan 100'den fazla Neolitik bölgesinde keşfedilen arkeolojik kanıtlara dayanarak 6000 ila 3000 yıl öncesine kadar uzandığına inanılmaktadır. Malezya'daki Neolitik dönem, tarım ve hayvancılığın başladığı dönem olduğu kadar, toprak kaplar, taş baltalar veya düzleştirilmiş taşlar, ağaç kabuğu, bilezikler ve deniz kabukları gibi gömüler ve kültürel kalıntılara da sahiptir. Neolitik dönemde ahşaptan yapılmış giysilerin varlığı, tahta çırpıcıların keşfiyle anlaşılabildi. Bu örneğin Kalimantan ve Güney Sulawesi'de bulunduğu gibidir⁶⁵.

Genel olarak, Malezya'da yaşanan Neolitik Dönem, Güneydoğu Asya'nın diğer bölgelerindeki Neolitik kültürle birçok benzerliği paylaşmıştır. Ancak Malezya Yarımadası ile Sabah ve Sarawak'taki adalar gibi Güneydoğu Asya'nın diğer bölgeleri arasında da maddi kültür özellikleri ve tarihlendirme açısından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Malezya Yarımadası ile Sabah ve Sarawak arasındaki yerleşimlerin dağılımı, benzerlikler ve farklılıklar ile Güneydoğu Asya'daki Neolitik kültürle olan ilişki ve önemli arkeolojik alanlardan elde edilen kanıtlar ve kronometrik tarihllemeler üzerine odaklanmaktadır. Arkeolojik araştırmalar, bu keşiflerle birlikte, Malezya'daki Neolitik çanak çömlek üretim teknolojisinin, büyük olasılıkla Tayland'dan getirildiğini göstermektedir; çünkü bu teknoloji birçok benzerlik göstermektedir. ⁶⁶ (Resim 4)⁶⁷

Malezya Yarımadası'nda bulunan Neolitik Çağ yerleşimlerinin çoğu genellikle kuzey ve orta bölgelerde konumlanmıştır. Bu yerleşimlerin çoğu mağara veya kireçtaşı mağaralarında bulunmaktadır. Sabah'ta, Neolitik alanların çoğu doğu kıyısına yakın bölgelerde yer alan mağaralarda veya mağara sığınaklarında bulunurken, Sarawak'ta

⁶⁵ Lubell 1994, 201-216.

⁶⁶ Ramli 2018, 99

⁶⁷ Muzium Negara Malaysia

incelenen Neolitik alanlar çoğunlukla iç orman kesimlerinde bulunmaktadır. Malezya Yarımadası'nda, taş mağara sitelerinin dışında birkaç farklı Neolitik alan da mevcuttur. Bu alanların birçoğu, eski kıyı bölgelerine yakın (mangrov bataklıkları ve nehir ağzları ile ilişkilendirilebilir) veya nehir kıyısı bölgelerinde yer almıştır. Kıyı ve nehir kıyısı bölgelerindeki yerler arasında Guar Kepah, Seberang Prai, Seberang Perak, Pulau Kelumpang ve Johor eyaletinde yer alan eski kıyı bölgesi örnek olarak verilebilir⁶⁸.

Singapur'da, Tanjung Karang ve Ubin Adası'nda Neolitik Çağ'a ait bazı taş aletler bulunmuştur ve bu, Malay topluluğunun bölgede uzun süredir yaşadığını göstermektedir. 5000 ila 6000 yıl öncesine kadar Malezya Yarımadası'ndaki insanlar zaten yayılmış ve kıyı bölgelerini ve iç bölgeleri birbirine bağlayabilen nehir kıyılarını işgal etmişlerdir. Kıyı ve iç bölgelerdeki topluluklar arasındaki etkileşim, ticaretin gerçekleşmesine ve küçük limanların kurulmasına olanak sağlamıştır. (Resim 5) ⁶⁹

Malezya'da bulunan Neolitik kültürel kalıntılar, mezarlar, toprak kaplar, taş baltalar, taş bilezikler ve deniz kabukları gibi takılar gibi çeşitli nesnelerden oluşur. Bugüne kadar yapılan sistematik ve sürekli arkeolojik araştırmalar, Perak'taki Lenggong Vadisi'nde Neolitik kültürel kalıntılara dair birçok kanıt bulmuştur. Aynı şekilde Kelantan'daki Nenggiri Vadisi, Perlis'teki Bukit Tegun Lembu Mağarası, Sarawak'taki Niah Mağarası ve Doğu Sabah gibi yerlerde de Neolitik döneme ait önemli kalıntılar ve alanlar tespit edilmiştir.

Lenggong Vadisi'nde, Perak'ta bulunan Gua Harimau'da yapılan kazılar en az dört Neolitik kültürel mezarın yanı sıra çeşitli toprak kaplar, taş aletler, ağaç kabukları, taş ve kabuk bilezikler ve yemek kalıntılarına dair kanıtlar ortaya koymuştur⁷⁰. Lenggong'da diğer Neolitik kültürel alanlar ise Batu Tukang Mağarası, Badak Mağarası, Dayak Mağarası, Kajang Mağarası ve Gong Badak Mağarası gibi yerlerdir⁷¹. Bu alanlar genellikle motifli çanak çömlekler ve yemek artıkları gibi buluntularla zenginleştirilmiştir. Ayrıca Kajang Mağarası'nda kırmızı astarlı çanak çömlekler de bulunmuştur. Nenggiri Vadisi'nde ise Gua Cha'da bulunan arkeolojik kazılar, Malezya Yarımadası'ndaki en büyük Neolitik mezar alanını ortaya çıkarmıştır⁷². Bu mezarlık, Geç Paleolitik ve Neolitik döneme tarihlenen en az 44

⁶⁸ Tweedie 1953, 38.

⁶⁹ Tweedie 1953, 38.

⁷⁰ Zolkurnain, 1989, 5.

⁷¹ Chia, 1997, 78.

⁷² Noone, 1939, 172; Sieveking, 1954, 89.

gömlü içermektedir. Bu gömlülerde toprak çömllekler, taş bilezikler, deniz kabuğu takıları, taş aletler, ağaç kabuğu çırpıcılar ve yemek kalıntıları bulunmuştur. Ayrıca Perlis'teki Peraling Mağarası'nda da bir gömlü içerisinde üç tam çömllek kap ve bir taş kazma alet bulunmuştur⁷³.

Malezya Yarımadası'ndaki diğer Neolitik alanlar arasında Pahang'daki Gua Kecil de yer almaktadır ve burada da kırmızı kaplamalı desenlere sahip çanak çömllek parçaları bulunmuştur.⁷⁴ Sago Mağarası'nda ise desensiz ve desenli çanak çömllekler bulunmuştur. Aynı şekilde Terengganu'daki Ta'at Mağarası da Neolitik dönemden çanak çömllekler ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Gua Berhala, Jenderam Hilir, Gua Bintong, Bukit Changkul, Gua Pasir, Gua Taufan ve Kampung Dusun Raja gibi yerlerde de üç ayaklı çanak çömllekler bulunmuştur⁷⁵.

Perlis eyaletindeki arkeolojik araştırmalar 1920'lerde I.H.N. Evans tarafından başlamış ve 1930'lara kadar sürmüştür. Bu araştırmalar sonucunda Neolitik Çağ'a ve Metal Çağı'na ait çanak çömllek parçaları, taş aletler ve yemek kalıntıları gibi kalıntılar bulunmuştur⁷⁶. HD Collings de 1930'larda Perlis'te tarih öncesi araştırmalar yürütmüş ve Bintong Mağarası'nda Epipaleolitik Çağ'a ait taş aletler keşfetmiştir. Bu döneme ait özel bir taş alet olan "Sumatralit" olarak da bilinen taş alet, ezilmiş çakıl taşlarının bir veya iki yüzünde işaretler taşıma özelliği ile karakterize edilmektedir. Collings ayrıca kemikler, kemik boncuklar, çanak çömllek parçaları ve gıda atıkları gibi diğer kalıntılar da bulmuştur. Ayrıca bu alanın aynı zamanda insan dişi kalıntıları içeren bir mezarlık olduğu düşünülmektedir⁷⁷.

Collings, Gua Bintong ve Bukit Chuping'in yaklaşık 5000 yıl önce denizden çok uzakta olmadığına inanmaktadır. Bu görüş, Malezya ve Endonezya'da deniz seviyesi dalgalanmaları üzerine çalışan jeolog H. B. Tjia tarafından desteklenmektedir. Bukit Chuping'de, "siyah eşya" olarak tanımlanan bazı çanak çömllek parçaları keşfedilmiştir. Bu parçalar, çanak çömlleğin kökenine dair tartışmalara neden olmuştur. Bazı araştırmacılar bu siyah çanak çömlleğin "Attic Greek" türüne ait olduğunu düşünmektedir⁷⁸.

⁷³ Adi, 2000, 89.

⁷⁴ Dunn, 1964, 97.

⁷⁵ Adi, 2000, 89.

⁷⁶ Evans 1931, 63.

⁷⁷ Collings, 1937, 95.

⁷⁸ Hunt, 1952, 181.

Bukit Tungku Lembu Mağarası'nda Neolitik Çağ'a ait taş kazmalar, taş bilezikler ve kil çanak çömlekler bulunmuştur. Bu buluntular, bu objelerin Neolitik kültüre sahip bir topluluğa ait olduğunu göstermektedir. Bulunan çanak çömlekler, Tayland'ın güneyindeki Kodiang, Jenderam Hilir ve son olarak Kg. Kubang Pak Amin, Pasir Mas, Kelantan bölgelerinde de rastlanılmıştır⁷⁹.

1981 ve 1982 yılları arasında, Müze ekipleri Perlis'teki mağaralar üzerine detaylı bir araştırma gerçekleştirdi. Araştırmalar sırasında, Bukit Tengku Lembu civarında tarım amaçlı kullanıldığı düşünülen bir alet bulundu. Müze Müdürlüğü'nden bir ekip, toplamda 14 mağarayı ziyaret etti. Bu mağaraların hepsi arkeolojik açıdan potansiyel taşımaktadır. Özellikle Changkul Tepesi'nde bulunan Yarasa Mağarası dikkat çekicidir. 1981 ve 1982 yılları arasında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında; taş aletler, çanak çömlek parçaları ve gıda atıkları gibi kalıntılar bulundu. Berangin Bukit Chuping Mağarası'nda yemek artıkları, Bukit Tok Jawa ve Bukit Chuping Mağarası'nda ise taş aletler, salyangozlar ve hayvan kemikleri keşfedildi. Tok Belat Mağarası'nda sadece yemek kalıntılarına rastlanırken, Bukit Batu Lembu'da bulunan Tengku Lembu Mağarası'nda kırık taş aletler, mükemmel bir taş balta ve toprak kap parçaları bulunmuştur.

Bukit Batu Hampar'da dört adet çakıl taş alet, toprak çanak çömlek parçaları ve yiyecek kalıntıları; Bukit Lintas Mağarası'nda iki adet çakıl taş alet ve toprak çanak çömlek parçaları; Bukit Kechil Mağarası'nda ise yontulmuş taş aletler, toprak kap parçaları ve yiyecek artıkları bulunmuştur. Gua Berembang, Bukit Nguking'de sadece toprak parçalara rastlanırken, Bukit Nguking'deki Gua Merang'da ip damgalı toprak parçaları ve yiyecek kalıntıları bulunmuştur. Kelomboi Mağarası, Bukit Ngulang'da çakıl taş aletler, sivri uçlu çakıl aletler, çanak çömlek parçaları ve yemek artıkları; Tok Kong Mağarası, Bukit Kerengga'da iki adet Epipaleolitik taş alet, bir çekirdek taşı ve yemek artıkları; Bukit Kerengga Mağarası'nda ise kırık çakıl taş aletleri bulunmuştur. Sabah ve Sarawak'ta, Bukit Tengkorak, Melanta Tutup, Agop Atas, Agop Sarapad, Hagop Bilo, Pusu Samang Tas ve Pusu Lumut gibi Sabah'ta; Niah Cave, Sirih Cave, Lobang Angin, Bukit Sarang ve Bungoh Mağara gibi Sarawak'ta birçok önemli Neolitik Çağ sitesi bulunmaktadır. Niah Mağarası'nda, Neolitik Dönem'e ait kazmalar, hasırlar ve desenli çömleklerin yanında, çömleklerle ilişkilendirilen yüzlerce gömü keşfedilmiştir⁸⁰.

⁷⁹ Taha 1983, 60.

⁸⁰ Harrison, 1967, 22.

Sabah'taki Semporna bölgesinde, Bukit Tengkorak ve Melanta Tutup'ta gerçekleştirilen arkeolojik kazılar yaklaşık 3000 yıl öncesine tarihlenen Neolitik kültürel alanlarını gün yüzüne çıkardı⁸¹. Bukit Tengkorak, Güneydoğu Asya'da önemli Neolitik çanak çömlek üretim bölgelerinden biri olarak bilinir. Bu alanda çeşitli desenlerle süslenmiş on binlerce Neolitik çömlek parçasına rastlanmıştır⁸². Ayrıca, akik, sert taş, obsidyen, kazmalar, hayvan yem kalıntıları, deniz kabukları ve mikrolitik taş aletler gibi diğer dikkat çekici buluntular da bulunmuştur. Bu mikrolitik taş aletler, Güneydoğu Asya'da nadiren görülen bir endüstrinin ürünüdür. Bukit Tengkorak'ta keşfedilen 3000 yıllık çanak çömlekler, kırmızı astarlı kap, çömlek, kase ve ocak şeklinde tasarlanmıştır. Bu çanak çömlek formlarının, bugün bile Semporna'da yaşayan Bajau halkı tarafından üretildiği bilinmektedir. Ayrıca, bu bölgedeki çanak çömleklerde baskı ve turistik desenlerle süslenmiş çeşitli türler de gözlemlenmiştir. Agop Atas, Hagop Bilo, Lobang Tinggalan, Agop Sarapad ve Pusu Samang Tas gibi bölgelerde de boyasız ve kırmızı astarlı çanak çömlekler ortaya çıkarılmıştır⁸³.

Tarih öncesi dönemde Malezya'daki toplumların su kaynaklarına yakın bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir, çünkü su, insan hayatının en temel ihtiyaçlarından biridir. Su, besin kaynağı olarak da hizmet eder⁸⁴. Bu toplumlar, Paleolitik Çağ'dan Neolitik Çağ'a kadar olan süreçte taş aletleri evrimleştirerek hayvan avlamak ve orman ürünleri toplamak için kullanmışlardır. Taş alet yapımındaki bu evrimin yanı sıra, ölü gömme yöntemleri de Epipaleolitik ve Neolitik Dönemlerde değişim göstermiştir. Neolitik Çağ'da çanak çömlek yapımı, tarım, hayvancılık ve yerleşik yaşam tarzı benimsenmiştir. Bu dönemde üretilen çanak çömleklerin tasarımı ve üretimi de zamanla gelişim göstermiştir. Tarihöncesi toplumların, bu buluntular sayesinde, iklim değişikliklerine, jeomorfolojik koşullara ve yaşamlarını sürdürme zorunluluklarına başarılı bir şekilde uyum sağladıkları sonucuna varabiliriz.

⁸¹ Chia, 2003b 122.

⁸² Vandiver 1997, 88.

⁸³ Bellwood, 1988, 67.

⁸⁴ Shamimi 2018, 246.

2.2.5. Tunç Çağı (M.Ö. 3.000-500)

Malezya halkının bakırı kalay ile karıştırarak başlattığı süreç, uygarlık tarihinde yeni bir aşama olarak kabul edilmiştir ve bu dönem Tunç (Bronz) Çağı olarak adlandırılmıştır⁸⁵. Madencilikğin üretim ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu bu dönemde, Malezya halkı bu metali kullanarak hem gündelik yaşamda kullanılan ince süs eşyalarını hem de daha etkili silahları üretmiştir. Ancak, Tunç Çağı sadece tunç kullanımıyla değil, aynı zamanda bu dönemde ortaya çıkan sosyo-ekonomik, sosyopolitik ve sosyokültürel gelişmelerle de değerlendirilmelidir. Tunç Çağı'nda, davul, çan ve bronz kase gibi birçok aletin keşfi gerçekleşmiştir. Bu dönemin en bilinen bronz ürünü bronz davuldur. Üretilen bronz ürünler, bakır (Cu), kalay (Sn) ve kurşun (Pb) gibi metal bileşenlerden oluşmaktadır. Ancak yapılan bazı araştırmalar, bronz kültürü seviyesinde üretilen araçların ana elementinin bakır olduğunu göstermiştir.

Malezya'daki Tunç Çağı'na ait en dikkat çekici buluntular arasında kaseler, balta başları, birkaç bronz çan ve davul bulunmaktadır. Bronz davullar, Johor, Pahang, Selangor ve Terengganu gibi bölgelerde bulunan Heger 1 tipine uygun olarak keşfedilmiştir. Bu davullarda yer alan motif bezemeleri, Vietnam menşeli olduklarına işaret etmektedir. Bununla birlikte, Perak'ta Gua Harimau'da bulunan bir balta başı kalıbı, yaklaşık 3000 yıl önce bölgedeki toplulukların da bronz eserler ürettiğini kanıtlamaktadır(Resim 6)⁸⁶.

Bronz davullar, Vietnam'ın Dongson bölgesinde bulunan eserlerle benzer motifleri taşımaktadır⁸⁷. Bu motifler genellikle ortada bir güneş ya da yıldızı, etrafını saran uçan leylekler ve geometrik desenlerle betimler. Bu sebeple bu davullara "Dongson davulları" denir⁸⁸. Kamboçya'da Batambang'da ve Johor'da Muar'da benzer bronz çanlar bulunmuştur. Malezya'da bu davullar genellikle dini törenlerde ya da yağmur yağdırmak için savaş zamanlarında kullanılmıştır⁸⁹ (Resim 7)⁹⁰.

Bu bronz davullar çoğunlukla çiftler halinde bulunmuş olup, kullanım amacı ve önemleri tam olarak bilinmemektedir. Bazı araştırmalar, bu davulların güç ve

⁸⁵ Bellwood 2006, 41-67; Higham 1996, 41.

⁸⁶ Muzium Negara Malaysia

⁸⁷ Heekeren 1957, 46.

⁸⁸ William 1964, 67.

⁸⁹ Karlgren 1942, 45-42.

⁹⁰ ipim.jmm.gov.my/muzium/senarai-pemetaan

otoritenin bir sembolü olarak kullanıldığına inanmaktadır. Özellikle Selangor, Banting'de bulunan davulların, kil çanak çömlek ve bazı boncuklarla birlikte bir tahta parçasına gömüldüğü tespit edilmiştir. (Resim 8)⁹¹

Sabah'ta bulunan bronz eserler, 'moko' tipi davullardır ve bu davullar Tapadong ve Gua Madai'de keşfedilmiştir. Aynı zamanda, Endonezya takımadalarında da bu 'moko' davullarının geniş bir dağılımı bulunmaktadır. Sarawak'taki Niah Mağaraları'nda, Ulu Kelantan'daki Sungai Jenera, Perlis'teki Chuping ve Perak'taki Tanjung Malim gibi Malezya Yarımadası'ndaki sitelerde de bronz eserler keşfedilmiştir.

Tunç Çağı genel olarak Erken Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Erken Tunç Çağı: Erken Tunç Çağı, küçük boyutlu bronz nesnelerin üretildiği bir dönemi ifade eder. Bu dönemde kazmalar, hançerler, mızrak uçları ve bronz baltalar gibi objeler ön plandaydı. Ayrıca bronzdan yapılan süs eşyaları da yaygındı; bunlar arasında kolyeler, bilezikler ve yüzükler bulunmaktaydı. Bu takılar genellikle küçük boyuttaydı. Bu eserlerin bulunduğu arkeolojik alanlar arasında Bogor, Malang ve Bali gibi bölgeler yer almaktadır⁹².

b) Geç Tunç Çağı: Geç Tunç Çağı, büyük boyutlu bronz nesnelerin üretildiği bir dönemi ifade eder. Bu dönemde bronzdan yapılan eserler arasında bronz davullar ve çanlar gibi büyük objeler öne çıkmaktadır.

Erken Tunç Çağı, demircilik bilgisinden önce var olduğuna inanılan bir dönemi temsil eder. Tunç Çağı'nın başlangıcında, bronz metal elde etmek zor olduğundan dolayı genellikle küçük aletler üretildi. Bu dönemde üretilen eserler, genellikle keskin aletler (kazmalar, baltalar, mızrak uçları) ve kişisel takılar (bilezikler) gibi objelerden oluşuyordu. Bu görüşü destekleyen tarihçi Leong Sau Heng (1989), Tunç Çağı'nın başlangıcındaki aletlerin büyük çoğunluğunun küçük boyutlu olduğunu, zira o dönemde tunç elde etmenin zor ve pahalı bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, bronz bilezikler gibi el takılarıyla birlikte kazmalar, mızraklar ve baltalar gibi el aletleri üretiliyordu⁹³.

⁹¹ Muzium Negara Malaysia

⁹² Geldern 1960, 330-334.

⁹³ Heng 1989, 33.

Geç Tunç Çağı ise ilerlemiş bir toplumun yaratıcılığının ve zanaat yeteneklerinin sonuçlarını yansıtmaktadır. Bu dönemde toplumlar önemli ilerlemeler kaydetmiş ve zanaatkarlıklarının bir sonucu olarak büyük boyutlu objeler üretmiştir. Bu evrede küçük objelerin yanı sıra özellikle bronz davullar ve çanlar gibi büyük boyutlu objeler bulunmuştur. Yaratıcılığın en önemli sonuçlarından biri, daha sonraki dönemlerde Çin, Vietnam ve Malay Yarımadası gibi Güneydoğu Asya bölgelerinde bulunan çeşitli Maden Çağı arkeolojik alanlarında keşfedilen bronz davullar ve çanların üretilmesidir. Geç Tunç Çağı'nın en popüler objelerinden bazıları Heger I tipi bronz davullar ve Dongson davullarıdır.

Bu ülkedeki Tunç Çağı, bronzdan yapılan nesnelerin birkaç keşfi ile belirlenmiştir. Örneğin, ülkede toplam sekiz adet bronz davul bulunmuştur: Kampung Batu Pasir Garam, Sungai Tembeling, Pahang (bir); Bukit Kuda, Klang, Selangor (bir); Sungai Lang, Morib, Selangor (iki parça); Sungai Sedu Köyü, Selangor (bir); Kampung Batu Buruk (iki) ve Kampung Gaung, Jertih, Terengganu (bir). Tüm bu bronz davullar Heger I tipi olarak sınıflandırılır. Ayrıca Tambang Dayang Adası, Banggi, Sabah'ta bir bronz davul da bulunmuştur; ancak bu davul daha çok Endonezya'dan Moko davuluna benzemektedir.

Ayrıca ülkede toplam dört adet bronz çan bulunmuştur; üçü Klang'da (Selangor) ve biri Kampung Penchu, Muar'da (Johor). Bronz çanların keşfi özellikle Selangor ve Johor bölgelerinde yoğunlaşmıştır. İlginç bir şekilde, bu ülkedeki bronz çanların desenleri ve fiziksel yapıları, Kamboçya, Battambang'da bulunan bronz çanlarla neredeyse aynıdır. Kampung Penchu, Muar'da (Johor) bulunan bir bronz çanın mutlak tarihlendirmesi, MS 2. yüzyılın ortalarına kadar gittiğini göstermektedir. Bu dönem, Funan Krallığı'nın Kamboçya'daki gücünün genişlemesinin başlangıcına denk gelir.

1987'de Gua Harimau, Lenggong, Perak'taki kazılarda aynı zamanda bir bronz kazma da bulunmuştur. Bu alan, nesnenin türü ve işlevi hakkında önemli bağlamsal veriler sağlamıştır. Bu önceden de Rasa (Selangor), Tanjong Malim (Perak), Negeri Sembilan ve Sungai Jenera'da (Kelantan) toplam beş bronz kazma bıçağı bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca 1964'te Pusu Lumut, Tapadong, Sabah'ta bronz bir kazma yapmak için kalıplı bronz bir kazma da bulunmuştur⁹⁴. Bu nesne, haddelenmiş bir taş kazmanın birkaç bıçağı, toprak kap parçaları ve bir demir mızrak ucu ile birlikte

⁹⁴ Sieveking 1956, 34.

bulunmuştur⁹⁵. Sabah'ta, Agop Atas, Madai Mağarası'nda, toprak çanak çömlek parçaları, akik boncuklar, bir demir mızrak ucu ve yaklaşık MS 500'e tarihlenen bir demir mızrak ucu ile birkaç bronz alet parçası bulunmuştur. Aynı şekilde Sarawak'ta Niah Mağarası'nda, bir çömlek içinde bir bronz ve tunç bıçak bulunmuştur. .⁹⁶ (Resim 9)⁹⁷

2.2.6. Demir Çağı (M.Ö. 500-M.S. 700)

Demir Çağı, baltalar, keserler, oraklar, bıçaklar ve mızrak uçları gibi demir eserlerin var olduğu bir dönemi ifade eder. Genel olarak, demir aletler ahşap veya rattan saplarıyla birleştirilirdi. Benzersiz bir şekle sahip bazı Demir Çağı aletleri, hayvan kaburga kemiklerine benzetildi ve yerel halk tarafından "Tulang Mawas" veya maymun kemikleri olarak adlandırıldı. Kültürel gelişimin yanı sıra, Demir Çağı'nda demirden yapılan aletler arasında baltalar, oraklar, bıçaklar, kılıçlar, sopa ve mızraklar yer alır. (Resim 10)⁹⁸

Perak'ta Sengat ve Ipoh'ta, Pahang'da Tersang ve Ulu Tembeling gibi bölgelerde Demir Çağı eserleri genellikle kümeler halinde bulunmuştur. Bu eserlerin madencilik faaliyetlerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Selangor'daki Bernam Vadisi ve Perak'taki levha mezarlıklarında, cam boncuklar ve çanak çömleklerin yanı sıra demir eserler de yaygın olarak bulunmuştur.

Malezya'daki Demir Çağı aletlerinin yerel topluluklar tarafından üretildiğine inanılmaktadır. Demir Çağı olarak sınıflandırılan mezarlıklardan elde edilen araştırmalar, Demir Çağı'nın Tunç Çağı'ndan MS 7. yüzyıla kadar devam ettiğini göstermektedir. Yaklaşık M.Ö. 1000 yıllarında, daha gelişmiş kültürlerle sahip yeni milletler ortaya çıkmıştır. Proto-Malaylar ve Deutero Malaylar olarak bilinen bu milletler, tarım, avcılık, balıkçılık ve hayvancılık gibi faaliyetlere önem vermişlerdir. Evcilleştirilmiş hayvanlar arasında köpekler, domuzlar ve tavuklar bulunur. ⁹⁹

Üretim ekonomisinin gelişiminde madencilik aşaması önemlidir. Çünkü demir gibi alaşımlar için gerekli olan bakır ve kalay gibi madenler zaman zaman uzak

⁹⁵ Bellwood 1985, 51.

⁹⁶ Soejono 1959, 22.

⁹⁷ Muzium Negara Malaysia

⁹⁸ Muzium Negara Malaysia

⁹⁹ Roche 1992, 22.

bölgelerden getirilmeli ve karmaşık üretim teknolojisi uzmanlaşma gerektirmektedir. Demir Çağı, kazmalar, çapalar gibi demirden yapılan farklı nesnelerin varlığını ifade eder. Bu dönemde topluluklar, demiri cevherden eriterek gerekli araçları yapmayı başarmışlardır. Demir eritme işlemi, bronz eritme sıcaklığına göre daha yüksek bir sıcaklık gerektirir (1538°C). Bu durum, Demir Çağı insanların metal bileşiklerini daha dayanıklı ve kullanışlı hale getirmek için işleme veya karıştırma becerisine sahip olduklarını ve yaşam tarzlarının Tunç Çağı'na göre daha gelişmiş olduğunu gösterir.

Bu dönemdeki demir aletlerin üretiminde önemli olan metal bileşimleri arasında demir (Fe) ve manganez (Mn) bulunur. İlerleme, yerel topluluklar ile dış dünya arasındaki deneyler ve etkileşimler sonucunda gerçekleşmiştir. Tarihsel olarak, demir kullanımı M.Ö. 2000 civarında başlamış ve MS 700'lerde yaygın hale gelmiştir.

Malezya'daki Demir Çağı, demirden yapılmış bir dizi nesnenin keşfiyle temsil edilir. Bu nesneler arasında baltalar, uzun baltalar, bıçaklar ve demir mızrak uçları bulunur. 1908'den bu yana Sengat, Tanjung Rambutan ve Batang Padang gibi Perak'ın çeşitli bölgelerinde çok sayıda demir alet bulunmuştur. Bu aletleri beş kategoriye ayırmak mümkündür: Balta, uzun balta, orak, bıçak ve mızrak uçları.

Sieveking, bu demir aletlerin aynı üretim teknolojisi kullanılarak üretildiğini belirtmiştir. Ayrıca, bu demir aletlerin aynı döneme ait olduğunu ve Sengat (Perak), Sungai Belata (Selangor) ve Kuala Abai ile Tersang (Pahang) gibi farklı bölgelerde bulunduğunu açıklamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜ

3. MALEZYA ESKİÇAĞ KÜLTÜRÜ VE MEDENİYETİ

3.1. Mağara Sanatı

Mağara sanatı, genel olarak, Buz Devri'ne (Paleolitik) ait mağaralarda ve barınaklarda bulunan çok sayıda resimden oluşur ve yaklaşık 40.000 ila 14.000 yıl öncesine tarihlenir. Bu sanat eserlerinin genellikle sembolik veya dini bir işlevi olduğu, bazen her ikisiyle de ilişkilendirildiği kabul edilir. Bazı uzmanlar bu resimlerin, şamanik inançlar ve uygulamalar bağlamında yaratılmış olabileceğini düşünmektedir.

Çoğu mağara sanatı, kırmızı veya siyah pigmentle yapılmış resimlerden oluşur. Kırmızı pigmentler demir oksitler (hematit) kullanılarak elde edilirken, siyah pigmentler için manganez dioksit ve odun kömürü kullanılırdı. Diğer birçok mağara ve sığınakta, duvarlara parmaklarla veya sert yüzeylere çakmaktaşı aletleriyle kazıma teknikleri kullanılarak çizimler yapılmıştır. Hayvan figürleri, mağaralardaki resimlerin büyük bir bölümünü oluşturur.

Mağara resimleri evrensel bir kültürel miras olarak kabul edilir. Malezya'nın tarih öncesi insanları, özellikle Sabah ve Sarawak'taki yerli ve etnik topluluklar, kireçtaşı mağaralarının duvarlarında, iletişimi ve günlük yaşamı belgeleyen mağara resimleri bırakmışlardır. Bu topluluklar aynı zamanda bu geleneklere uygun törenler düzenlemişlerdir. Malezya'da, Gua Niah, Gua Batu Cincin, Gua Chawas, Gua Tambun ve Gua Kelawar gibi yerlerde mağara sanatının örnekleri bulunmaktadır.

En eski mağara çizimlerinin, Perak'taki Tambun Mağarası ve Sarawak'taki Kain Hitam Mağarası'nda granit veya hematit kullanılarak yapıldığı düşünülmektedir. Tambun Mağarası, geyik ve balık gibi hayvanları tasvir eden çizimlerin yanı sıra geometrik desenler ve palmiye izlerini içermektedir. Kain Hitam Mağarası'nda ise,

ölülerin tabuta yerleştirildiği gömme uygulamasını sembolize eden tekne çizimleri bulunmaktadır. Bu çizimler, ölümlerin öteki dünyada yapacakları yolculuğu tasvir eder.

Diğer mağara çizimleri, odun kömürü ve ağaç reçinesi karışımıyla yapılmıştır ve Malezya'nın her bölgesinde bulunmuştur. Özellikle ilginç olanlardan biri, cinsiyet ayrımı yapan figürlerin yer aldığı ve törensel bir buluşmayı tasvir eden Ulu Kelantan'daki çizimdir. Sungai Siput, Perak'taki Gua Kelawar'daki çizimler ise farklı hayvan türlerini ve geometrik desenleri içerir.

Sarawak'taki Gua Sireh, insan gruplarını ve boynuzlu insan figürlerini gösteren renkli ve canlı bir dizi mağara resmini içerir. Sabah'ta ise Hagop Bilo'da, yelkenli tekneler, insanlar ve geyiklerin yanı sıra Orang Sungai topluluğunun çizimlerini içeren mağara resimleri görülebilir.

Gua Tambun ve Kain Hitam mağaralarındaki çizimlerin yaklaşık 2.000 yıl öncesine, diğerlerinin ise yaklaşık 500 yıl öncesine tarihlenebileceği tahmin edilmektedir. Bilinen en önemli mağara resimlerinden biri, dans eden insan figürleri ve uzun bir tekne ile tasvir edilen Gua Kain Hitam'da bulunan 60 metrelik resimdir. (Resim 11)¹⁰⁰

3.2. Megalit Kültürü

Megalit, büyük taşların inşa etmek veya anıt oluşturmak için kullanıldığı bir yapıdır. Bu yapılar tek bir megalit veya birkaç megalitten oluşabilir. Kelime, Yunanca "megas" (büyük) ve "lithos" (taş) kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir.

Malezya'daki megalit mirası, genellikle granit bloklarının menhirler, dolmenler veya levha mezarlara dönüştürüldüğü bir uygulamayı içerir. Megalit kültürü, Negeri Sembilan, Melaka, Bernam Vadisi (Selangor ve Perak) ve ayrıca Sabah ve Sarawak'ta sınırlı alanlarda bulunur. Özellikle menhir şeklindeki ve bazen çiftler halinde yüksek zemine dikilmiş megalitler yaygındır. Bu tür megalit komplekslerinde, "ibu" veya "anne" olarak adlandırılan, biri diğerinden daha uzun olan bir çift menhir bulmak sık görülür. Bu menhirlere genellikle "Tok Bongkok" gibi bir ad verilir.

¹⁰⁰ <https://jurcon.ums.edu.my/ojums/index.php/GA/article/view/1570/989>

Sabah'taki megalitler sınır işaretleriyle ilişkilendirilir, insan biçiminde şekillendirilir ve sahibinin arazisinin koruyucusu olarak kabul edilebilir. Sarawak'ta, dolmenler gibi megalitik yapılar hala mevcuttur¹⁰¹.

Stonhenge gibi İngiltere'deki megalit kültürü de evrensel bir uygulamadır. Ancak, Malezya Yarımadası'ndaki kültürün kökenleri hala oldukça belirsizdir. Yerel topluluklar bunların mezar kompleksleri olduğuna inanabilir, ancak arkeolojik kanıtlar bu tezi desteklememektedir. Yine de, bazı insanlar bu megalitlerin kutsal yerler veya türbeler olduğuna inanır ve burada dualar eder. Araştırmalar, çeltik ekim mevsimi öncesinde çeltik ruhunu sakinleştirmek amacıyla bu megalit alanlarında özel ritüellerin gerçekleştirildiğini göstermiştir. Malezya'daki en önemli megalitik kalıntılardan biri, Negeri Sembilan'daki Pengkalan Kempas'ta bulunan menhir kompleksidir. Bu kompleks üç ana megaliti içerir: bir kılıç, bir kaşık ve bir tekne dümeni şeklinde. Bu megalitler ejderha ve güneş motifleriyle süslenmiştir. (Resim 12)¹⁰²

3.3. Tarih öncesi çağlarda ölü gömme gelenekleri

Arkeolojik araştırmalar sayesinde, Prehistorik Çağ'dan günümüze toplumun çeşitli ölü gömme uygulamaları keşfedilmiş ve Tarihöncesi toplumlarının çevreyle ilişkilendirdiği düşünce kalıpları doğrultusunda mezar kutularına adapte edilmiştir. Malezya'da birkaç tarih öncesi mezar bulunmuştur. En eski mezar, Sarawak'taki Niah Mağarası'nda bulunan geç Pleistosen dönemine ait topluluğun mezarıdır. Bewah Mağarası, Terengganu'da (MÖ 11000 - MÖ 13000), Kelantan'daki Cha Mağarası (MÖ 8000 - MÖ 10000) ve Lenggong'daki Perak Man (MÖ 8000 - MÖ 11000) gibi yerlerde de tarih öncesi gömüler keşfedilmiştir. Neolitik Çağ'da ise gömme yöntemi vücuda taş aletler, taş bilezikler, çanak çömlek ve çeşitli boncuk türleri gibi nesneler eklemek şeklinde gerçekleşiyordu. Bu yöntem, Kelantan'daki Gua Cha ve Penang'daki Guar Kepah gibi Neolitik mezar alanlarında görülebilir.

Malezya'da Demir Çağı'nda ölü gömme yöntemleri çeşitli şekillerde uygulanıyordu. Örneğin Pula Kelumpang veya Kuala Selinsing, Perak'ta hala cenaze

¹⁰¹ Sukendar 1987, 15-19.

¹⁰² Muzium Negara Malaysia

törenlerinde kullanılmaktadır. Bu dönemde Bernam Vadisi'nde taş mezarlar da bulunmuştur. Bu taş mezarlarında insan iskeleti değil, boncuk, toprak ve demir aletler gibi gömü malzemeleri bulunurdu. Ayrıca bronz davullar ve çanların bulunduğu bronz alanlarının, yüksek statülü bireylerin gömüldüğü yerler olduğuna inanılır. Bu bronz objeler, boncuklar ve toprak kaplar gibi mezar hediyeleri olarak kullanılmıştır. Bronz aletlerin bulunduğu mezar alanlarında ise genellikle taş levha mezarlar gibi özel şekillere sahip mezarlar görülür. Ancak bu mezar alanlarında insan iskeletlerine rastlanmaz. Kano veya teknelerde gömme geleneği, Malezya'nın tarih öncesi veya proto-tarih öncesi toplumları tarafından da benimsendi. Kano veya teknelerde yapılan gömüler Kelumpang Adası veya Kuala Selinsing bölgelerinde ve Sarawak'taki Niah Mağarası'nda görülebilir. Ayrıca kütük tabutlara gömme, çömleğe gömme gibi daha önce topluluk tarafından yaygın olarak uygulanan megalitik kültürel kavramlar da vardır.

a) Kano şeklinde gömme

Kano veya tekne içinde gömülme, ölülerin ilginç bir şekilde gömülme yöntemlerinden biridir. Kano şeklindeki tabutlarda gerçekleştirilen gömüler, Sarawak'taki Niah Mağarası'ndaki Gua Kain Hitam gibi yerlerde görülebilir. Bu tip gömü, iskeletin daha sonra çıkarılıp tekrar gömüldüğü ikincil bir gömme şeklidir. Bu mağara aynı zamanda Doğu Malezya'daki en eski hematit mağara resimlerinden bazılarını içerir. 60 metreden uzun olan ve 100'den fazla resim içeren bu mağara resimleri, kano şeklindeki tabut gömme uygulamasıyla ilişkilendirilir. Kano şeklindeki bazı mağara resimleri, ölen kişinin ruhunun öbür dünyaya giden kanolar olarak yorumlanmıştır. Seramikler, cam boncuklar, bronz aletler, oymalı kemikler ve "çift ağızlı kaplar" gibi yerel toprak kapları gibi mezar eşyaları, kano kullanılarak gerçekleştirilen gömülerin yüksek statülü kişilere ait olduğu düşünülmektedir¹⁰³. Mağara Kain Hitam, topluluğun seçkinlerinin gömüldüğü bir yer olduğu açıkça görülen bir mağaradır. Yerel inanışa göre bu mağara, topografik faktörler nedeniyle gömü alanı olarak kullanılırken, dağ ve nehir bölgeleri ruhlar için daha uygun olarak kabul edilir.

¹⁰³ Prasetyo 2004, 42; Sumadio 1992, 21.

Çin seramikleri, cam boncuklar, bronz aletler, oymalı kemikler gibi ölüye eşlik eden mezar eşyaları dayanarak kano tabutlarına yapılan gömülerin yüksek statülü bireylere ait olduğu düşünülmektedir. Tang Hanedanlığı ve Sung Hanedanlığı'ndan Çin seramiklerinin keşfedilmesiyle bu gömme faaliyeti genellikle yedinci yüzyılda gerçekleşmiştir. Bir kano şeklindeki tabut üzerinde yapılan mutlak tarihlendirme, MS 780 tarihini vermiştir.

b) Kütük Tabut Gömü

Kütük tabut gömüleri, sadece Sabah'ta Hulu Segama ve Sempoma bölgelerinde bulunmaktadır. Bu tabutlar çevredeki kireçtaşı mağaralarına gömülmüştür. Normal halk için tabutlar gömülmezken, daha yüksek statüdeki bireylerin tabutları özel olarak hazırlanmış ahşap platformlara yerleştirilmiştir.

Kütük tabutlar, "Merbau" gibi sert ağaçlardan yapılmıştır. Kütükler ikiye bölünmüş, alt kısmı ceset için oyulmuş ve üst kısmı örtü olarak kullanılmıştır. Tabut kapatılıp tahta sakızla mühürlenir ve rattan şeritlerle bağlanır. Sıradan insanlar için tabutlar oldukça basitken, üst sınıfa ait bireylerin tabutları timsah, öküz ve geyik gibi figürlerle oyulmuş örtülerle süslenmiştir. Tabutun gövdesi ayrıca geometrik motiflerle ve bazen yılan ve yaban domuzu kabartmalarıyla dekore edilmiştir.

Araştırmalar, bu uygulamanın 900 ila 650 yıl öncesine kadar uzandığını göstermektedir. Çalışmalar ayrıca bu uygulamanın hem birincil hem de ikincil gömüleri içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu cenaze töreni uygulaması, Çin toplumu ve Sulawesi'den Toraja topluluğuyla benzerlikler taşımaktadır.

c) Çömlek Gömü

Sabah ve Sarawak'ta, çömlek kullanılarak gerçekleştirilen ikincil gömme yöntemi "çömlek gömü" olarak adlandırılır. Bu terim, bilim insanları arasında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sarawak'ta, bu vazo gömme geleneği 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Geleneksel olarak, bu vazo gömüleri özellikle özel gruplar veya yüksek statüye sahip bireyler, örneğin İban kabilesinin lideri için hazırlanmıştır. Malezya Yarımadası'nda ise çömleklerle yapılan gömme işlemi yalnızca 1985 yılında Terengganu, Kampung Limbongan'da yapılan arkeolojik bir buluntuyla kaydedilmiştir.

Güneydoğu Asya'daki çanak çömleklerdeki en eski ikincil gömü örneklerinden biri Sarawak'taki Niah Mağarası'nda bulunmuş ve bunlardan biri MÖ 2. yüzyıla tarihlenmiştir. Bu mezarlıkta, özel törenlerde yakılan cesetlerin küllerinin saklanması için yerel çanak çömlekleri kullanılmıştır. Bu yakma yöntemi daha sonra, tespit edilen bazı insan kemiklerine dayanarak düşük sıcaklıkta yakma yöntemiyle değiştirilmiştir.

Çömleklerin yanı sıra ağaç gövdelerinden yapılmış dikdörtgen kapaklı kaplar gibi diğer kaplar veya kül depolama alanları da kullanılmıştır. Bu durumlardan bazılarında çömlekler veya kaplar içinde birden fazla kişinin kalıntıları bulunmaktadır. Bu ikincil gömülerin çoğu, mezar eşyalarıyla birlikte hematit tozu izlerine sahiptir. Ayrıca bu yakılan cesetlerin çoğu, reçine izleri ve kremasyon sonucu elde edilen reçinenin ölü yakma törenlerinde kullanıldığını gösteren eser miktarda hematit tozu içerir. Genellikle bu ikincil gömülerin yanında çift ağızlı çanak çömlek bulunmaktadır. Bu tip çanak çömlekler, ikincil gömü törenlerinde önemli bir rol oynamış ve mezar malzemelerinin taşıyıcısı olarak kullanıldığına inanılmıştır.

Bu çömlek tabutlarının Demir Çağı'na kadar uzandığına inanılmaktadır ve sonraki dönemlerde Sabah ve Sarawak'taki mağaralarda etkileri görülmüştür. Doğu Sabah'ta yerel topluluklar tarafından üretilen çömleklerin kullanıldığı bu çömlek gömülerinin Demir Çağı'ndan yaklaşık MÖ 500 yılına kadar uzandığı düşünülmektedir. Bu ikincil gömüler, Tapadong Mağarası, Baturong Mağarası, Madai Mağarası ve Sungai ve Idahan halkının atalarının yaşadığı Bukit Tengkorak gibi yerlerde bulunur.

3.4. Malezya'da Eski Malay Devletleri

Eski Güneydoğu Asya uygarlığının ortaya çıkışı, anakara üzerindeki Funan, Angkor, Sukhothai ve Ayutthaya gibi erken krallıkların varlığıyla kanıtlanabilir. Malay adalarında ise Kedah Tua, Gangga Negara, Langkasuka, Srivijaya, Majapahit ve Mataram gibi devletler bulunmaktadır. Bu konuda eski yazılı kaynaklar ve arkeolojik eserler kanıtlayıcı veriler sunmaktadır. Çin kaynaklarına göre Kedah Tua Devleti, Malezya'nın en eski devletidir. Kedah Tua'nın arkeolojik verileri, Hindu-

Budist mimarisinin etkilerini göstermektedir. Tunç ve Demir Çağından itibaren Çin ile diplomatik ilişkilerin, Hindistan ile kültürel ilişkilerin ve bu iki ülkeyle ticari ilişkilerin olduğunu biliyoruz. Tunç ve demir eserler Batu Buruk, Terengganu, Sungai Tembeling ve Sungai Klang gibi yerlerde bulunmaktadır.

Burada, Roma ile ticaret ilişkilerini gösteren kanıtlar da bulunmaktadır. Kuala Selinsing, Kota Tinggi, Muar ve Güney Siam'daki boncuk buluntuları, Roma eserleriyle benzerlikler taşımaktadır. Erken yerleşimlerin kurulması için nehir kıyıları ve deniz kenarlarında limanların kurulması tercih edilirdi. Erken devlet biçimleri, Agraria Tarımcı Krallıklar ve Denizci Krallıklar olmak üzere iki bölüme ayrılır. Bu ayırım, coğrafi ve sosyoekonomik faktörlere dayanmaktadır. Kedah Tua Devleti sahil boyunca uzandığından kaynakları denizcilik, ticaret, tarım ekonomisi, hayvancılık ve orman ürünlerine dayanıyordu¹⁰⁴.

3.5. Kedah Tua Krallığı

Kedah Tua Krallığı, Malakka Boğazı'nın kuzey bölgesinde kurulmuştur. Bu krallığın MÖ 788'deki Sungai Batu uygarlığını ortaya çıkardığı anlaşılr. Krallık, Seberang Prai, Kuala Muda, Yandan ve Kota Setar bölgelerinin üzerinde hakimiyet sahibiydi. Malay Yarımadası'nda bulunan en tanınmış erken krallıklardan biridir. Yabancı kaynaklara göre Kataha, Kadaram, Sai, Kalah, Kalah Bar (Kalah Pura) ve Kalagram olarak da bilinir¹⁰⁵. İlk aşamalarda Sungai Mas ana limanıydı, ancak daha sonra ana liman Bujang Vadisi'ne taşındı. Kedah Tua halkları, rattan, sandal ağacı ve fildişi gibi ticari mallar üretti. Kedah Tua Krallığı, önce Budizm'den daha sonra da Hinduizm'den etkilendi. Bu etki, Bujang Vadisi'nde bulunan tapınak yıkıntılarıyla kanıtlanmaktadır¹⁰⁶.

Jerai Dağı, deniz yoluyla gelen yabancı tüccarların Lembah Bujang limanında veya Sungai Mas'ta durmaları için önemli bir işaret noktasıdır. Kedah Tua'nın limanı

¹⁰⁴ Bukhairi 2007, 14.

¹⁰⁵ Ramli 2018, 436; Wheatley 1991, 195; Shuhaimi 1990, 1.

¹⁰⁶ Rodziadi 2016, 3.

olan Lembah Bujang, Arabistan, Hindistan, Sri Lanka, İran ve Avrupa'dan gelen denizciler ve tüccarlar için Doğu'ya yolculuklarına devam etmeden önce mal alışverişi, konaklama ve gemi onarım yeri olmuştur. Aynı zamanda yerel halk tarafından toplanan kalay, altın, pirinç, karabiber, fildişi, rattan gibi çeşitli yerel ürünlerin ticaret merkezi haline gelmiştir. Kedah Tua Devleti'nin tarihi ile ilgili kaynaklarımız üç bölümden oluşur: arkeolojik, yerel ve Çin, Hindistan ve Arap kaynaklarından oluşan yabancı kaynaklardır.¹⁰⁷.

3.6. Lembah Bujang Antik Kenti

Lembah Bujang'daki arkeolojik eserler, burasının bölgenin en eski medeniyetlerine ev sahipliği yaptığını ortaya koyar. Lembah'ın Türkçe anlamı "Vadi" demektir. "Bujang" adı ise bir yerin refahını simgeleyen bir yılan veya ejderha anlamını taşıyan "Bujang" veya "Bhujangga" Sanskritçe kelimelerinden gelmektedir. (Harita 8)¹⁰⁸

Güneydoğu Asya'da en eski tapınak ve ilk liman yerleşim yeri olarak kabul edilen Lembah Bujang, bize erken dönemlerde yaşamın nasıl olduğu hakkında önemli ipuçları vermektedir. Ayrıca, bu bölge yaklaşık 3000 yıllık bir geçmişe sahip olup, bu süreç içerisinde kesintisiz bir iskanın varlığı görülmektedir. Lembah Bujang kenti, erken dönemdeki sanatsal ve kültürel gelenekleri ve zaman içindeki sürekliliği nedeniyle önemlidir. Lembah Bujang antik kenti, bu nitelikleriyle 2013 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir.¹⁰⁹ (Haritas 9)¹¹⁰

¹⁰⁷ Jamal 2020, 4

¹⁰⁸ Bujang Valley Museum

¹⁰⁹ Shuhaimi 2018, 357.

¹¹⁰ Muzium Negara Malaysia

3.7. Lembah Bujang Kazısı

Lembah Bujang'daki arkeolojik kazılar, 19. yüzyıldan beri yapılmaktadır. İlk çalışmalar, Lembah Bujang'da eski bir uygarlığın varlığına işaret eden kanıtlar bulan İngiliz subayı Yarbey James Low'dan başlayarak İngiliz tarihçiler tarafından gerçekleştirildi¹¹¹. Bundan sonra, birçok üniversiteden araştırmacılar ve uzmanlar bu bölgeye geldi. Galli çifti (1936-40), Alastair Lamb (1958-60), Adi (1983), Nik Hassan (1984), Allen (1988) ve 2012'den günümüze kadar Mokhtar Saidin'in isimlerini burada sayabiliriz. (Resim 13) ¹¹²

1936-38 yıllarında Lembah Bujang'da H.G. Quaritch Wales ve eşi Dorothy Wales tarafından kazılar yapıldı. 1936'da, en ünlü antik kalıntısı olan Bukit Batu Pahat Tapınağı keşfedildi. Kedah şehrindeki Lembah Bujang kurtarma kazısında ortaya çıkarılan ve yaklaşık 2500 yıl öncesine tarihlenen mühür, dini eserler, eski tekneler, demir ürünleri ile seramik kalıntıları burasının bölgenin önemli liman ticaret merkezi olduğunu ortaya koymaktadır.¹¹³ (Resim 14)¹¹⁴

Lembah Bujang kazıları, Malezya Kültür ve Turizm Bakanlığı izniyle Kedah Eyaleti Başkanı Muhammad Sanusi başkanlığında, Malezya Bilim Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mokhtar Saidin'in bilimsel danışmanlığında, geniş katılımlı bir bilim heyeti, Kedah Kaymakamlığı ve Eyalet Başkanlığı desteğiyle 10 yıldır sürdürülmektedir.

Lembah Bujang, Malezya'nın en zengin arkeolojik alanıdır. Arkeolojik kalıntılar, burada bir Hindu-Budizm geleneği olduğunu gösterir. Lembah Bujang, Doğu ve Batı ülkeleri, özellikle Çin, Hindistan ve Arap tüccarları ile Malay takımadalarındaki baharat ve egzotik orman ürünleri ticaretini tekelleştiren Malay tüccarları arasındaki ticaret yollarına hakim olan tüccarlar için bir ticaret merkezi olarak hizmet veren merkezi bir limandı.

Tüccarlar ve denizciler için 1.217 metrelik Gunung Jerai dağı, uzaktan görülebilecek bir işaret noktasıydı. Kalabalık bir limana sahip ve müreffeh bir eski

¹¹¹ Taha 1991, 20.

¹¹² <http://www.jmm.gov.my/ms/muzium/muzium-arkeologi-lembah-bujang>

¹¹³ Ramli 2018 363.

¹¹⁴ Muzium Negara Malaysia

Malay krallığı olan Kedah Tua Krallığı Kalagam, Qalha, Katahanagara veya Langkasuka gibi isimlerle anılır.

Bölgeye yayılmış olan Candi veya tapınaklar gibi değerli arkeolojik eserler günümüze kadar gelmiştir. En büyük ve en önemli tapınak olan Candi Bukit Batu Pahat'tır. M.S. 11. yüzyılda inşa edildiğine inanılan tapınakta 1950'lerin sonlarında kazılar yapılmış ve burası yeniden inşa edilmiştir. Bujang Nehri'nin sol yakasında bulunan ve MS 9. yüzyılda inşa edildiğine inanılan Candi Pendi Tapınağı'nda 1974 yılında kazılar yapılmıştır. Ana bina, laterit blokları, granit ve tuğlalardan inşa edilmiştir. Bu bölgedeki diğer önemli tapınaklar Candi Bendang Dalam ve Candi Pangkalan Bujang'dır. Her ikisi de MS 12. yüzyılda ve 11. yüzyılda, Hinduizm ve Budizm'in etkisiyle inşa edilmiştir.

Bu tapınaklarda bulunan bazı eserler arasında seramik parçaları, Orta Doğu camı ve değerli taşlar, kömür, heykelcikler, altın yüzük, demir çiviler, Çin porselenleri sayılabilir. (Resim 15) ¹¹⁵

3.8. Lembah Bujang'da Demircilik

Lembah Bujang'da demir eritmeyle ilgili faaliyetler bulunmuştur. Buradaki demir parçaları ticaret ürünü olarak kullanılmaktadır. Demir üretimi uluslararası limandan yarımada'nın içine ve ihracat amacıyla da dışına yapılmaktadır. Demir eritme fırınlarının ve tüyerenin keşfi ile bu erken uygarlık döneminde Lembah Bujang limanının dünyadaki diğer devletlerin demir ticaretinin odağı haline geldi anlaşılar. Kazı alanı çevresinde demir cevheri dökümleri ve demir parçaları da bulunmaktadır. Demir parçaları, ticaret gemileri kullanılarak eski su yolları aracılığıyla Batı ve Doğu ülkelerine ihrac edilmektedir. Silah üretimi amacıyla kullanılan demir parçaları yüksek kalitesi sebebiyle Hindistan ve Arap ülkelerine kadar yayıldı. (Resim 16) ¹¹⁶

Lembah Bujang arkeolojik buluntuları ticari eserler ve dini eserler olmak üzere iki grup halinde ayrılır. Ticari eserler arasında çömlekler, porselenler, camlar,

¹¹⁵ Muzium Negara Malaysia

¹¹⁶ Albert Victoria Museum, London

boncuklar ve süs eşyaları bulunur. Dini eserler ise tapınaklar, heykeller ve idollerden oluşmaktadır. Bulunan eşyaların çoğunun kilden yapıldığı anlaşılr. Tapınağın yapı malzemeleri tuğla, nehir taşları, laterit mineralleri ve granit taşlardan oluşur. ¹¹⁷

3.9. Lembah Bujang'da Din

Farklı ülkeler arasındaki hareketlilik, din dahil olmak üzere kültürün tüm yönlerini etkiledi. Burada günümüzde yaklaşık 2 milyonluk nüfus içerisinde Budizm, İslam, Hristiyanlık ve Hinduizm gibi dini inançların olduğu görülür. ¹¹⁸

En erken dönemlerde bölgede Animizm dini karşımıza çıkar. Buna göre taşlar, ağaçlar, bitkiler ve hayvanların, yani her şeyin bir ruha sahip olduğu kabul edilir. Animizm dışında cenaze kültü de mevcuttu.

Bundan sonra karşımıza Hinduizm çıkar. Hintli tüccarlar burada Hinduizmi tanıttılar ve bu da birkaç büyük ve güçlü krallığın yaratılmasına yol açtı. Hinduizm bir zamanlar o kadar popülerdi ki, birçok Güneydoğu Asya ülkesinin resmi diniydi. Bu durum 13. yüzyıla kadar geçerliydi. 14. yüzyılda, çoğu yer Hinduizm'in yaygın olduğu kast sisteminden uzaklaşmak için Budizme yöneldi. Bölgede Hinduizmin kanıtları yer yer karşımıza çıkar. Lembah Bujang'taki tapınaklar bu duruma örnek verilebilir. Malezya'da hala bazı insanlar Hindu tanrılarına tapmaktadır.

Budizm birçok ülkede yayılmış ve ön plana çıkmıştır. 9. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar, Mahayana Budizmi en büyük dini pratikti ve dil, sanat ve mimariyi etkilemeye devam etti. Theravada Budizmi Güneydoğu Asya kıtasına yayıldı ve MS 500 yılına kadar Burma, Tayland, Kamboçya ve Laos'ta varlığını sürdürdü. Diğer dinlerin aksine, Budizm egemen seçkinler arasında değil, geniş halk kitleleri arasında yayıldı. ¹¹⁹ (Resim 17)¹²⁰

Bölgede İslam dini de görülmektedir. 9. yüzyılın başlarında, Arap tüccarlar uluslararası ticarette önemli bir rol oynamaya başladılar. MS 674'te Sumatra'nın batı kıyısında bir Müslüman yerleşimi kuruldu ve İslam yavaş yavaş diğer topluluklara

¹¹⁷ Musa 2018, 404.

¹¹⁸ Qurtuby 2013, 2.

¹¹⁹ Kleinmeyer 2004, 28-29.

¹²⁰ Muzium Negara Malaysia

yayıldı. Bununla birlikte, 12. yüzyılda bu yayılma daha da hız kazandı. Dönemin birçok hükümdarı Müslüman oldu, evlilikler aracılığıyla İslam'ın yayılması arttı ve İslam devlet dini olarak kabul edildi. Ayrıca, misyonerler bu inancı Endonezya ve Malezya'nın her yerine taşıdılar. Bugün, Malezya'da nüfusun büyük çoğunluğu İslam inancına mensuptur (% 60.4).

Bu bölgedeki tapınaklar her zaman daha özenli bir biçimde bezenmiştir. Genellikle bulunduğu alanın en büyük mekanı olma özelliğine sahiptirler. Ayrıca, Lembah Bujang mimarisinin tüm geleneksel öğelerini yansıtır. Ortaya çıkarılan yapıların tapınak olduğunu gösteren dini veya törensel anlamı olan özenli heykeller, hayvan başları, hayvanları veya tanrıları betimleyen taş kabartmaları ve insan kafatasları bulunmaktadır. Buradaki yerleşimde pek çok kutsal mekan veya tapınak vardır. Tapınak duvarlarında ayrıca kilden yapılmış yılan ve ejderha gibi kabartmalar yer almaktadır.

Bu bölgenin erken dönemlerdeki dini düşüncesine dair ilk bilgiler Neolitik Döneme dayanır. Bu dönemde, yerleşik hayata geçen ve bugünkü yaşamın temelini atan insanoğlu, dinsel inançlarını da yansıtan eserler bırakmıştır. Kuzey Malay Yarımadası'ndaki Lembah Bujang'da MÖ 780'lere tarihlenen Sungai Batu uygarlığından MS 1200 ortalarına kadar geçen süreç içinde, insanın kültürel ve sosyal gelişimini izlemek mümkündür. ¹²¹ (Resim 18)¹²²

¹²¹ Bahar 2015, 524

¹²² Muzium Negara Malaysia

SONUÇ

Güneydoğu Asya'nın adalar arasında yer alan Malezya'ya birçok insanın yerleştiğini görmekteyiz. Malakka Boğazları'nı izleyerek Malay Takımadaları'na gelen insanların M.Ö. 300.000'den 3.000 yıllarına kadar Taş Çağı'nı yaşadığı anlaşılmaktadır. Metal Çağı ise M.Ö. 3.000'den MS 700 yıllarına kadar sürmektedir.

Malezya bölgesinde tarih öncesi çağlara ait yerleşim yerleri ve kalıntılarına pek fazla rastlanmamaktadır. İlk yerleşenler olan Malaylar, yaklaşık M.Ö. 300.000 yıllarında Malezya'nın batı bölgesi Perak'a yerleşmişlerdir. Proto Malaylar'dan sonra M.Ö. 2000'li yıllarda Kedah Malaylar, Malezya'da egemenlik kurmuşlardır. Eski Malaylar ise denizcilik ve ticaret faaliyetleriyle uğraşarak devletler kurmuşlar, Malezya ve çevresinde etkinlik göstermişler ve çeşitli eserler üretmişlerdir.

İlkçağda Malezya, medeniyetler arasında sürekli el değiştirmiştir. Bu nedenle az sayıda eser bize ulaşmıştır. Var olan eserler arasında kaleler ve tapınaklar (Lembah Bujang) öne çıkar ve birçok höyük ile mağara da bulunmaktadır. Bu eserler özellikle Eski Malaylara aittir ve bölgedeki Malaylar'ın faaliyetlerini yansıtmaktadır. Eserleri genellikle su kaynaklarına yakın ve yüksek yerlere inşa etmişlerdir.

Lembah Bujang'daki buluntular, bugün birçok alandaki çalışmalar için temel oluşturduğunu göstermektedir. Malezya'nın erken dönem yerleşmesi, halkın yaşam tarzı, sosyal tabakaları, dini inançları, sosyal ekonomisi, dini eserleri, el sanatları gibi konularda Lembah Bujang, Malezya tarihi için önemli bir yere sahiptir. Güneydoğu Asya'nın ilk tapınak yerleşimi olduğundan, insanların toplu halde nasıl yaşadıkları, tapınak yapıları gibi konularda da bize önemli bilgiler sunmaktadır. Demir ve bakırın kullanımı, deniz ticareti, mücevherat ve süs eşyalarının imalatı, tarım teknikleri, tapınak inşası, teknelerin yapımı ve kullanımı, sanat ve dokumacılık, resim, idol ve

heykel yapımı gibi birçok ilki içermektedir. Lembah Bujang, hem Malay kültürüne hem de Malezya'nın zengin mirasına değer katan bir öneme sahiptir.

Malezya, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve sürekli olarak el değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde Malezya, özellikle eski çağ dönemi bazı bilim insanları tarafından araştırılmaktadır. Bu çalışmalarla kesin ve doğru verilere ulaşılarak müstakil bir Malezya Tarihi oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

ACHWAN, J. Herawati (1985) “Alat Tulang, Tanduk, dan Kulit Kerang: Analogi Fungsi, Teknik, Bahan”, Yogyakarta: Skripsi Sarjana Fakultas Sastra Universitas Gadjah Mada.

AHMAD, Khairuddin (2016) Geografi, bentuk muka bumi, Kuala Lumpur: Era Visi Sdn Bhd.

ANDRIADI, Rully (2005) “Artefak Batu Temuan Sekitar Daerah Aliran Sungai di Cekungan Baturetno Wonogiri: Suatu Interpretasi Berdasarkan Pendekatan Chaine Operate”, Yogyakarta: skripsi Sarjana, Fakultas Ilmu Budaya Universitas Gadjah Mada.

ARNIKAR, H.J. (1996) Essentials of Nuclear Chemistry, New Delhi: New Age International Limited.

BARNARD, Timothy (2004) Contesting Malayness: Malay identity across boundaries, Singapore: Singapore University press.

BELLWOOD, Peter (1988) Archeological Research in Southeastern Sabah, Sabah Museum Monograph 2, Kota Kinabalu: Sabah Museum.

BELLWOOD, Peter (2006) Southeast Asia from Prehistory to History, London: Routledge.

BELLWOOD, Peter (1988) Prehistory Indo-Malaysian Archipelago, Australia: Academic Press.

BOYLAN, P (2007) "Ecomuseums and the New Museology", Museums Journal.

BRAHMANA, P.S. (2002) "Kebudayaan di Indonesia Dari Sisi Ide dan material", Jakarta: Studia Cultura, Jurnal Ilmiah Ilmu Budaya.

BUKHAIRI, Muhammad, Sejarah Tingkatan Empat, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

CHARLES, Higham (1996), The Bronze Age of Southeast Asia, Cambridge: Cambridge University Press.

CHIA, Stephen (1997) Prehistoric Pottery Sources and Technology in Peninsular Malaysia, Kuala Lumpur: Department of Museums and Antiquity Malaysia.

CHIA, Stephen (2003) " Prehistoric Pottery Production and Technology at Bukit Tengkorak, Sabah Malaysia", Singapore: Singapore University Press.

COLIN, Didier (2000) Dictionary of Symbols, Myths, and Legends, Hachette.

COLLINGS, H.D. (1937) An Excavation at Bukit Chuping, Perlis: Raffles Museums.

DALI, Azharrudin (2016) Prasejarah di Malaysia, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

DUNN, F.L. (1964) "Excavations at Gua Kecil, Pahang", Journal of the Malayan Branch of Royal Asiatic Society, C. II, s: 87-124.

EDDY, Matthew (2011) "The Prehistoric Mind as a Historical Artefact", Notes and Records of the Royal Society, C. VI, s: 1-8.

EVANS, John (1872) The Ancient Stone Implements, Weapons and Ornaments, of Great Britain, New York: D. Appleton and Company.

EVANS, I.H.N (1931) " A further Slab-built Grave at Sungkai" Journal Federated Museums C. VI, s: 63-68.

FORESTIER, H. (2007) Ribuan Gunung, Ribuan Alat Batu: Prasejarah Song Keplek Gunungsewu, Jawa Timur, Jakarta: Kepustakaan Populer Gramedia.

GELDERN, R. Heine (1960) "The Early Metal Ages of Indonesia", Anthropology Journal, Amsterdam: C. VII, s: 330–334.

GIBSONS, Anna (2006) The First Human, New York: The Race to Discover Our Earliest Ancestors.

GUILLERMO, Pineda (2012) The Strait of Malacca as one of the most important geopolitical regions for the People's Republic of China, Political Geography and Geopolitics.

HALL, Edward (1981) A History of South-East Asia, London: St. Martins Press.

HAMID, Sharifah (2016) Zaman Prasejarah, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

HARISSON, Tom (1957) The Great Cave of Niah, A Preliminary Report on Bornean Prehistory, C. III, s: 161-166.

HAVILAND, W.A. (1989) Antropologi , Jakarta: Erlangga.

HEEKEREN, Van (1975) The Stone Age of Indonesia, The Hague: Martinus Nijhoff.

HEINE, Geldern (1945) "Prehistoric Research in the Netherlands Indies",
New York: Science and scientists in the Netherlands Indies, C. IV s.128-167.

HEIZER, Robert (1962) "The background of Thomsen's Three-Age System".
Technology and Culture, C. III, s: 259–266.

HENG, Leong (1989) " A Tripod Pottery Complex in Peninsular Malaysia", Kuala Lumpur: Southeast Asia Archeology.

HOOP, Van (1932) Megalithic Remains in South-Sumatra, Netherland: W.J. Thieme & Cie Zutphen.

HUNT, William (1952) "Archeological Discoveries in Malaya" Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society, C.I, s: 181-190.

IBRAHIM, Hisham (2016) Geografi, kedudukan negeri-negeri Malaysia, Kuala Lumpur: Era Visi Sdn Bhd.

IBRAHIM, Hisham (2016) Geografi, Saliran, Kuala Lumpur: Era Visi Sdn Bhd.

ISMAIL, Zulkipli (2017) Pergerakan bumi terhadap iklim, Kuala Lumpur: IMS books trading Berhad.

JAMAL, Nornizam (2020) “Perbahasan Asal Usul Empayar Melayu Terhebat Sejarah”, Kuala Lumpur: Koleksi Kitab Tamadun Melayu.

KARLGREN, Bernhard (1942) “The Date of the Early Dong-so’n Culture”, Arts Asiatiques, Bulletin Museum of Far Eastern Antiquities, Stockholm: C. VII, s: 42-52.

KELLY, Thomas (2001) Archaeology: Down To Earth, Wadsworth, Cengage Learning.

KHOO, K. Kim (1979) Melaka dalam zaman moden. Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies, C. IV. s: 32-43.

KLEINMEYER, Cindy (2004) “Religions of Southeast Asia”, Northern Illinois University.

KUSCH, H. (1986) “Rock Art Discoveries in Southeast Asia: A Historical Summary”, BCCSP, C. II, s:99–108.

KUSWANTO, Gregorius (2007) “Eksplorasi Sumberdaya Akuatik oleh Komunitas Penghuni Song Jrebeng, Gunung Kidul: Kajian Lingkungan dan Ekofak Organik”, Skripsi Sarjana, Yogyakarta: Fakultas Ilmu Budaya UGM.

LUBELL, D. (1994) “The Mesolithic-Neolithic Transition in Portugal: Isotopic and Dental Evidence of Diet, Journal of Archaeological Science, C. II, s: 201-216.

MAJID, Zuraina (1982) " The West Mouth Niah in the prehistory of Southeast Asia, Sarawak: Sarawak Museum.

MUSA, Zain (2018) Arca Hindu dari Lembah Bujang, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

NOONE, H. D. (1939) "Report on a New Neolithic Site in Ulu Kelantan", journal of the Federated Malay States Museums, C. IV s:170-174.

OSADA, Kawai (2021) Exploring models of human migration to the Japanese archipelago using genome-wide genetic data. Anthropological Science, C. I , s: 45-58.

PRASETYO, Bagyo (2002) “Juga Industri Tulang”, Prasejarah Gunung Sewu, Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

PRASETYO, Bagyo (1992) *Religi Pada Masyarakat Prasejarah di Indonesia*, Jakarta: Departemen Kebudayaan dan Pariwisata.

QURTUBY, Sumanto (2013) “Southeast Asia History, Modernity, and Religious Change”, University of Notre Dame’s Kroc Institute for International Peace Studies.

RAMELAN, D.W. (1996) “Permasalahan Pengelolaan Cagar Budaya dan Kajian Manajemen Sumber Daya Arkeologi”, Pertemuan Ilmiah Arkeologi.

RAMLI, Zuliskandar (2018) *Teknologi Masyarakat Prasejarah dan Protosejarah*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

RAMLI, Zuliskandar (2018) *Kerajaan Maritim di Malaysia*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

RAMLI, Zuliskandar (2018) *Akulturası Budaya India dan Kesiınambungan Kepercayaan Masyarakat*, Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka.

RAYMOND, Catherine (2009) "Piracy and Armed Robbery in the Malacca Strait, Naval War College Review, C. II, s: 31–42.

RENFREW, Bahn (2008) “Where? Survey and Excavation of Sites and Features”, London: Theories, Methods and Practice.

ROCHE, Tixier (1992) *Technology of Knapped Stone*, Meudon: CREP.

RODZIADI, Nasha (2016) Pensejarahan Kedah Tua, Kuala Lumpur: Satu Analisi Sosoioekonomi.

ROOM, Adrian (2004) Placenames of the World: Origins and Meanings of the Names for Over 5000 Natural Features, Countries, Capitals, Territories, Cities and Historic Sites, McFarland & Company.

ROWLEY, Peter (2006) "The Concept of Prehistory and the Invention of the Terms 'Prehistoric' and 'Prehistorian': the Scandinavian Origin, 1833—1850", European Journal of Archaeology, C. I, s: 103–130.

SAMSUDIN, Mohd (2016) Sejarah, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

SARI, Anwar (1995) Sejarah Nasional I, Jakarta: Ikip Malang.

SAW, Hock (2007) The population of Peninsular Malaysia, Singapore: Institute of South East Asia Studies.

SHAMIMI, Wan Noor (2017) Lukisan Primitif Di Gua Kecil Batu Tambah, Gua Lubang Kelawar Batu Tambah & Gua Kemiri. Prosiding Seminar Antarabangsa Arkeologi Sejarah, Bahasa dan Budaya di Alam Melayu (ASBAM) C. VI, s: 207-222.

SHARER, Robert (1993) Archaeology: Discovering Our Past, California: Mayfield Publishing Company.

SHUHAIMI, N. Hassan (1999) Arkeologi Pra-Islam Pesisir Selat Melaka atau Migrasi, Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.

SHUHAIMI, N. Hassan (2018) Prasejarah dan Protosejarah Melayu, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

SIEVEKING, Gale (1954) Excavation at Gua Cha, Kelantan, Federated Museums Journal, C. II, s: 75-138.

SMITH, Watson (1979) Early South Asia: Essay Archaeology, History, and Historical Geography, New York: Oxford University Press.

SOEKMONO, R. (1973) Pengantar Sejarah Kebudayaan Indonesia 1, Yogyakarta: Kanisius.

SOEJONO, R. P. (2010) Sejarah Nasional Indonesia I, Jakarta: Balai Pustaka.

SOEJONO, Raden (1959) “Indonesia”, dalam Asian Perspective, Bulletin of the Far Eastern Prehistory Association.

STARK, Mirian (1998) “The Transition to History in Southeast Asia”, International Journal of Historical Archeology.

STEWART, Julian (1979) “Causal Factors and Processes in the Evolution of PreFarming Societies”, dalam Richard B. Lee & Irven de Vore (ed), *Man the Hunter*, New York: Aldine Publishing Company.

SUBRAMANIAM, Rajanderan (2017) *Cuaca dan iklim di Malaysia*, Kuala Lumpur: IMS books trading Berhad.

SUKENDAR, Haris (1987) *Description on The Megalithic Tradition of Indonesia*, Dalam Berkala Arkeologi, Yogyakarta: Balai Arkeologi Yogyakarta.

SUKMONO, Raden (1990) *Pengantar Sejarah Kebudayaan Indonesia I*, Jakarta: Kanisius.

SURYANEGARA, Irwan (2007) “Artefak Purba Pasemah: Analisis Ungkap Rupa Patung Megalitik di Pasemah”, *Jurnal ITB*.

TAHA, Adi (2000) *Archeological Investigation in Ulu Kelantan, Malaysia*, Tesis Doktor Falsafah, Australia National University.

TAHA, Adi (1983) *Recent Archeological Discoveries in Peninsula Malaysia*, *Journal of the Branch of the Royal Asiatic Society*, C. VI, s: 47-63.

TANUDIRJO, D. Aris (1988) “Ragam Metode Penelitian Arkeologi Dalam Skripsi Karya Mahasiswa Arkeologi UGM”, Yogyakarta: Laporan Penelitian, Fakultas Sastra.

TURNBULL, C. Mary (1972) *The Straits Settlement 1826-67*, Indian Presidency to Crown Colony.

TWEEDIE, M.W.F. (1953) The Stone Age in Malaya, Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society.

WAGNER, Gunther (1998) Age Determination of Young Rocks and Artifacts: Physical and Chemical Clocks in Quaternary Geology and Archaeology, Berlin: Springer.

VOGEL, J.C. (1963) Groningen Radiocarbon Dates IV, Radiocarbon, C. VI, s: 163-202.

WILLIAM, Duckworth (1964) "Human Remains from Rock Shelter and Caves in Perak, Pahang and Perlis and from Selinsing", Malaysia Society.

WOLTERS, William (1975) The Fall of Srivijaya in Malay History, Singapore.

YOENG, Kang (2017) Peta Topografi, IMS books trading Berhad.

YULIUS, Yunus (1970) Seni Rupa Prasejarah Eropa, Bandung: FPBS-Institut Keguruan dan Ilmu Pendidikan.

ZOULKARNAIN, H. (1989) Gua Harimau: Satu Laporan Awal, Jurnal Persatuan Muzium Malaysia C. VIII, s: 41-52.

İNTERNET ERIŞİM ADRESLERİ

<http://www.muzeumnegara.gov.my/>

17.02.2023

<https://myjurnal.mohe.gov.my/public/browse-journal-view.php?id=603>

24.03.2023

<http://www.jmm.gov.my/en/museum/lembah-bujang-archaeological-museum>

25.03.2023

<https://muziumpahang.com/>

07.06.2023

<https://arkeologi.usm.my/index.php/about-us/introduction-background>

11.06.2023

<https://www.ukm.my/portalukm/ms/sarjana/sarjana-alam-dan-tamadun-melayu-atma/>

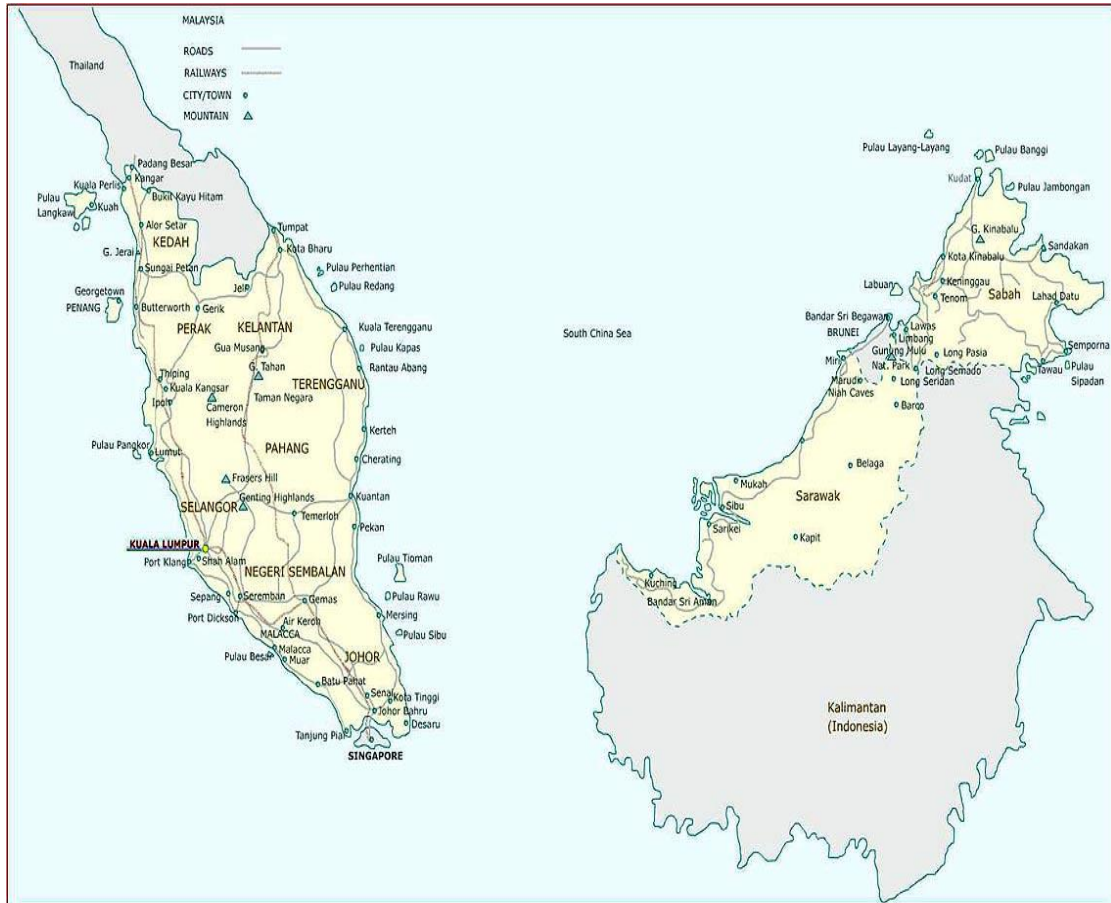
01.07.2023

<https://perpustakaan.um.edu.my/sejarah-lisan>

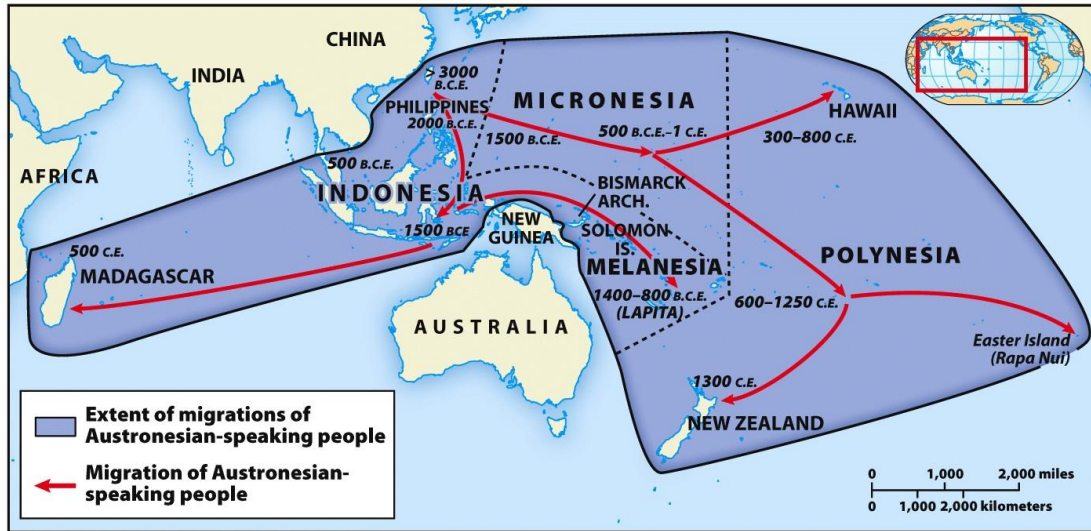
01.07.2023

EKLER

HARİTALAR

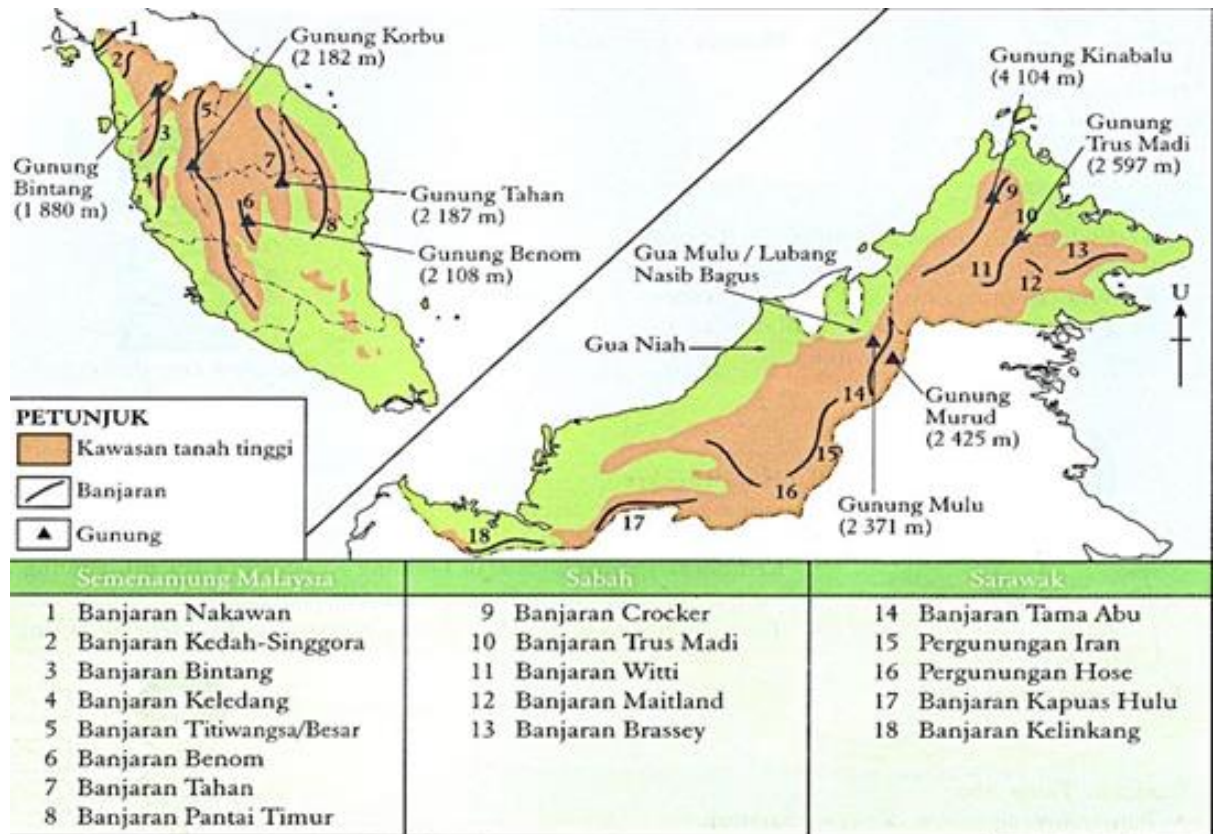

Harita 1: Malezya Lokasyon Haritasi (K. FİTRİ, 2016)

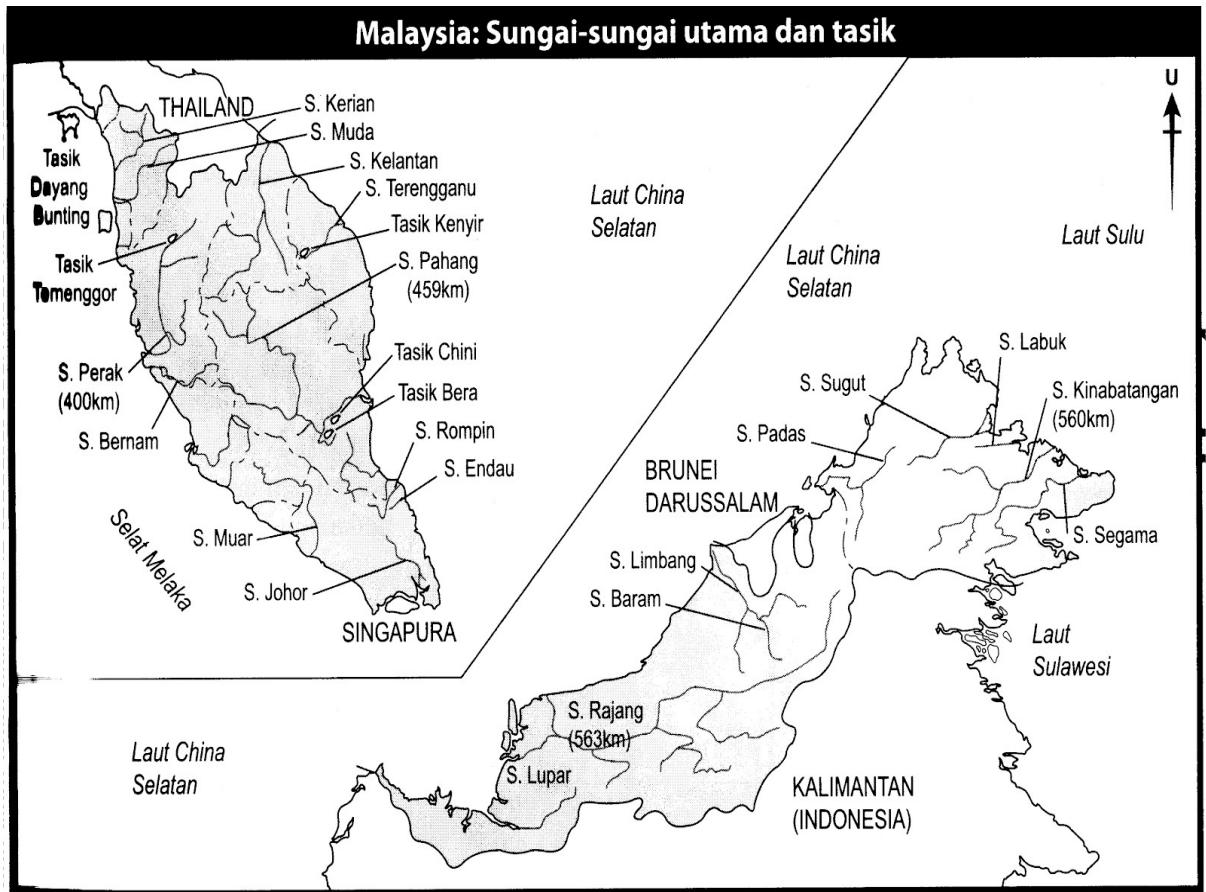

Map 1.2 Migration of Austronesian-Speaking People
 Chapter 1, *Ways of the World: A Brief Global History, Second Edition* and
Ways of the World: A Brief Global History with Sources, Second Edition
 Copyright © 2013 by Bedford/St. Martin's
 Page 19 (page 19, *With Sources*)

Harita 2: Avustronezya Dil Aile Haritası (M. BEDFORD, 2013)

Harita 3: Malezya Dağlar Haritası (Z. ABDULLAH, 2012)

Harita 4: Malezya Ovası ve Yakın Çevresinin Hidrografya Haritası (H. AZMAN, 2016)

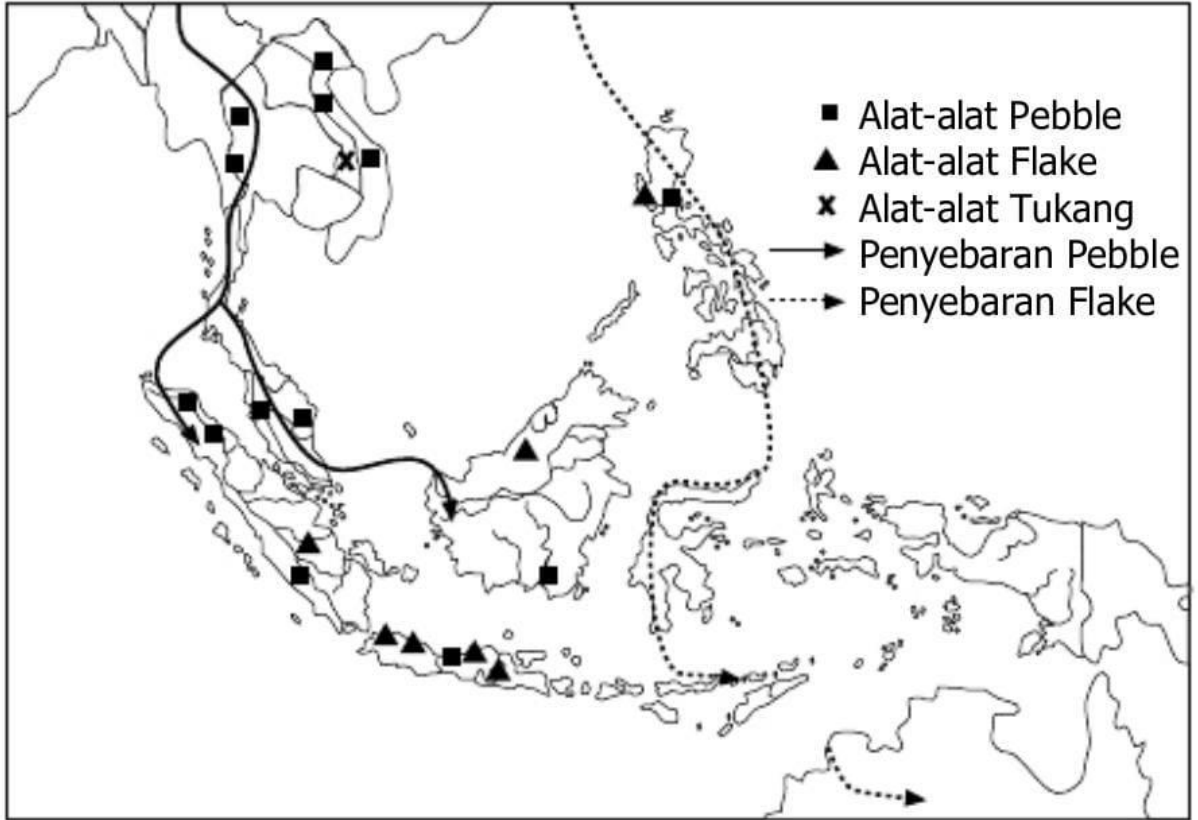
Harita 5: Malakka Boğazı (T. BJORNSTAD,2006)

Harita 6: Batı Malezya'da Arkeolojik Haritası (A. AMRAN, 2020)

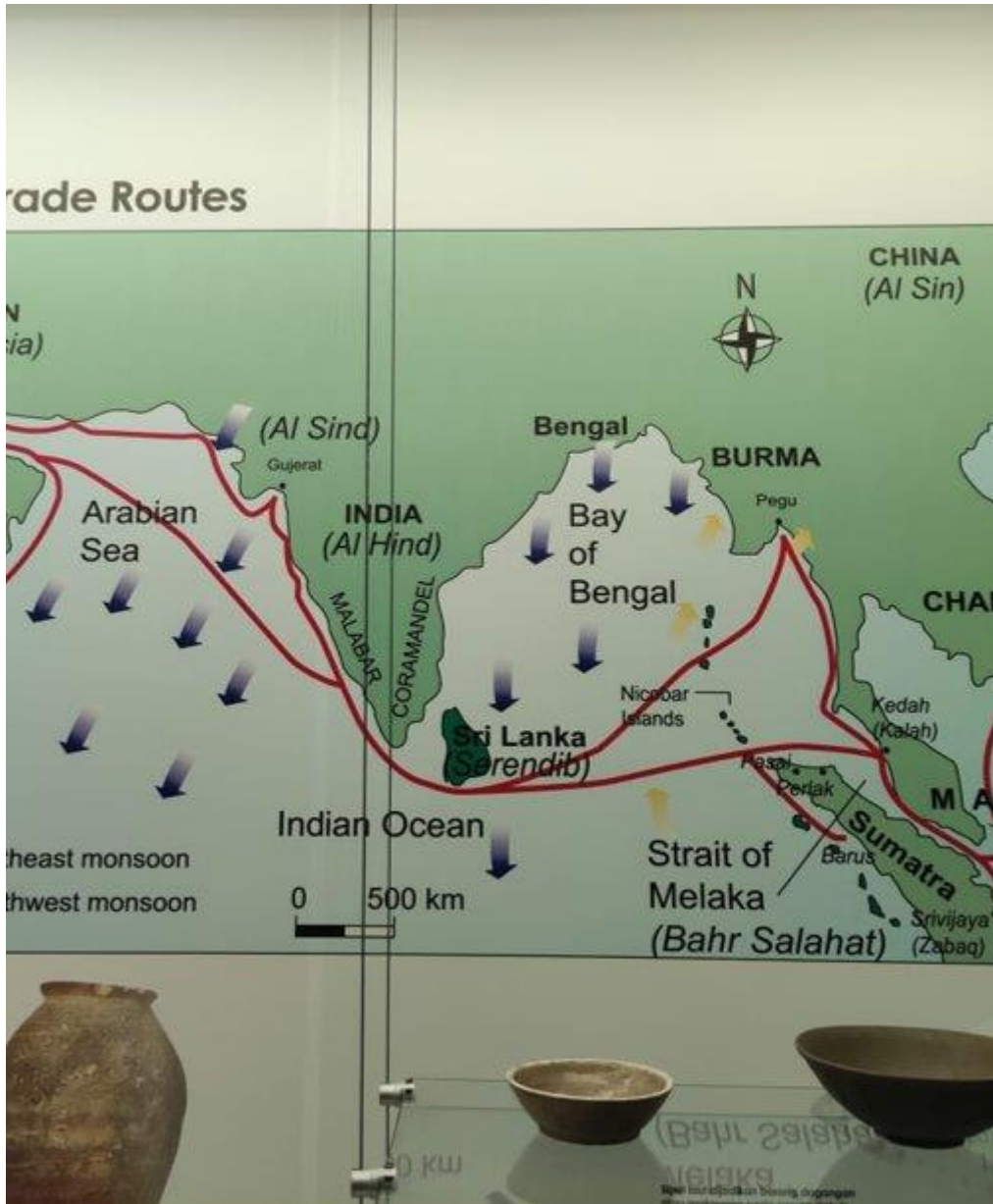
Harita 7: Doğu Malezya'da Arkeolojik Haritası (A. AMRAN, 2020)

Harita 8: Epipaleolitik Kültürü Yayılma Haritası (E. YUWONO, 2001)

Harita 9: Lembah Bujang Konumu (M. JAAFAR, 2010)

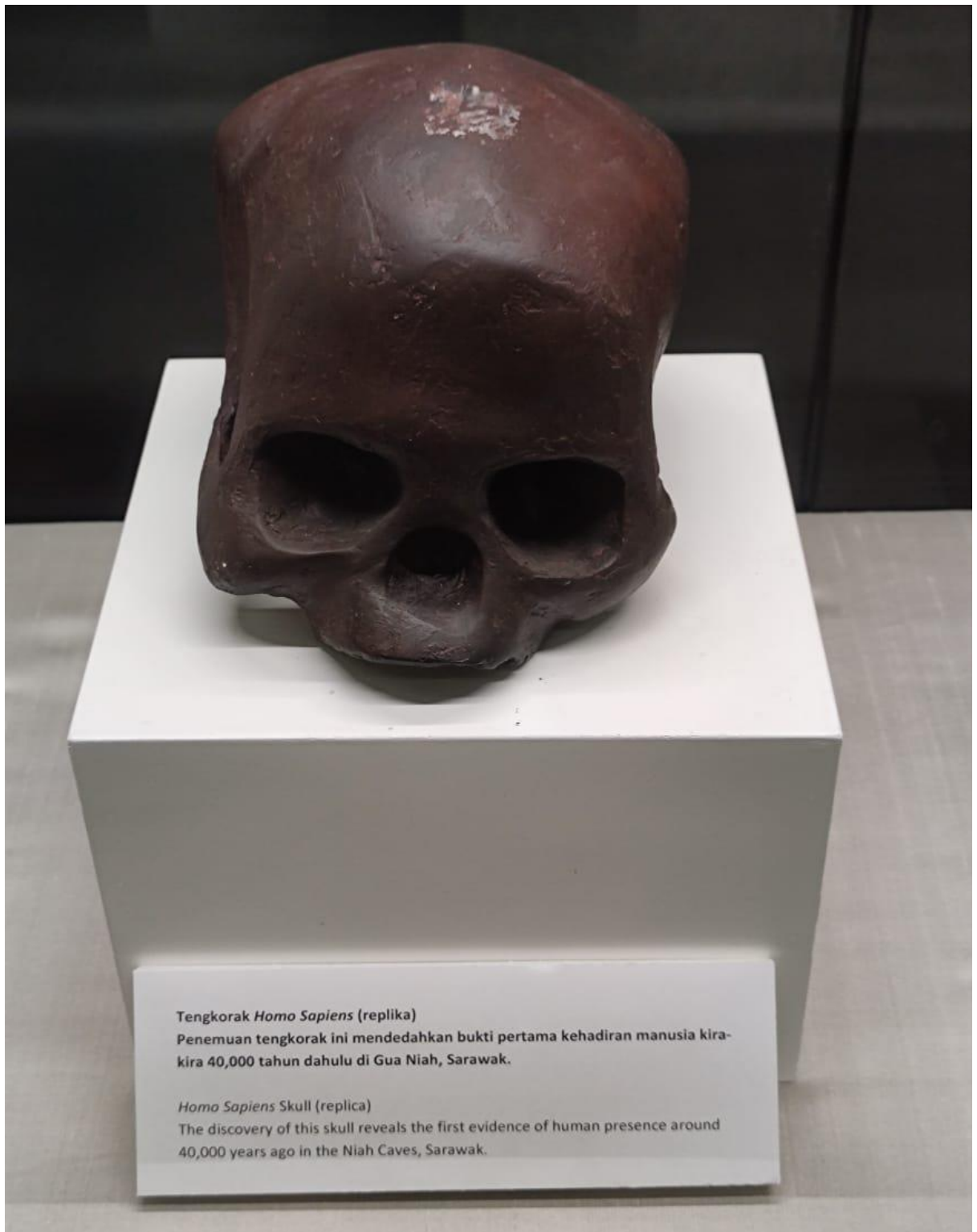

Harita 10: Lembah Bujang Ticaret Yolları (A. AMRAN, 2020)

RESİMLER

Resim 1: Lenggong Vadisi'nde Paleolitik Taş Baltası (N. OSADA ,2021)

Resim 2: Niah Mağarası İnsan Kafatası (A. AMRAN, 2020)

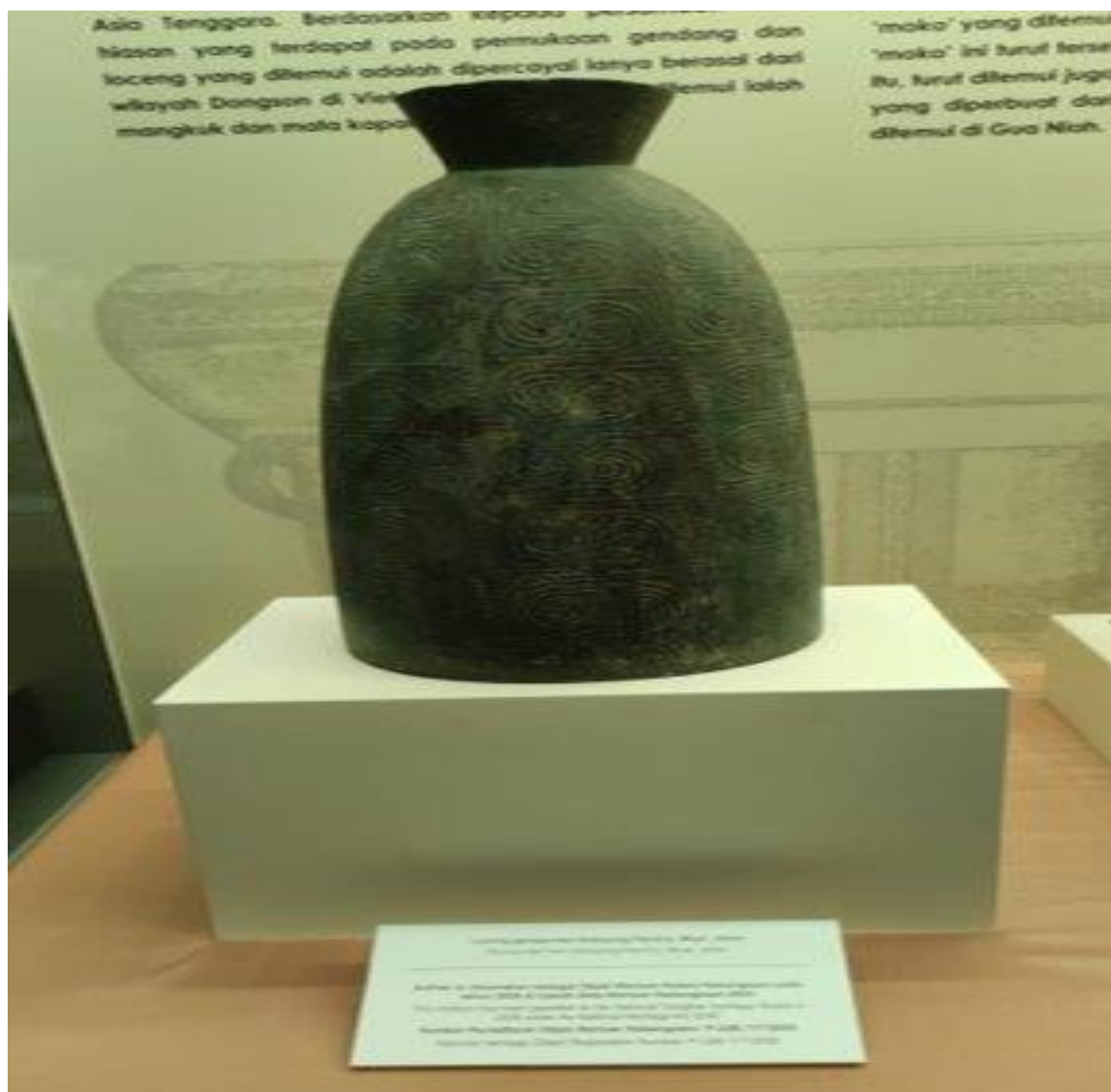
Resim 3: Kota Tampan Paleolitik El Baltası (A. AMRAN, 2020)

Resim 4: Bulunan Neolitik Seramikleri (A. AMRAN, 2020)

Resim 5: Bulunan Neolitik Taş Aleti (A. AMRAN, 2020)

Resim 6: Tunç Çanı (A. AMRAN, 2020)

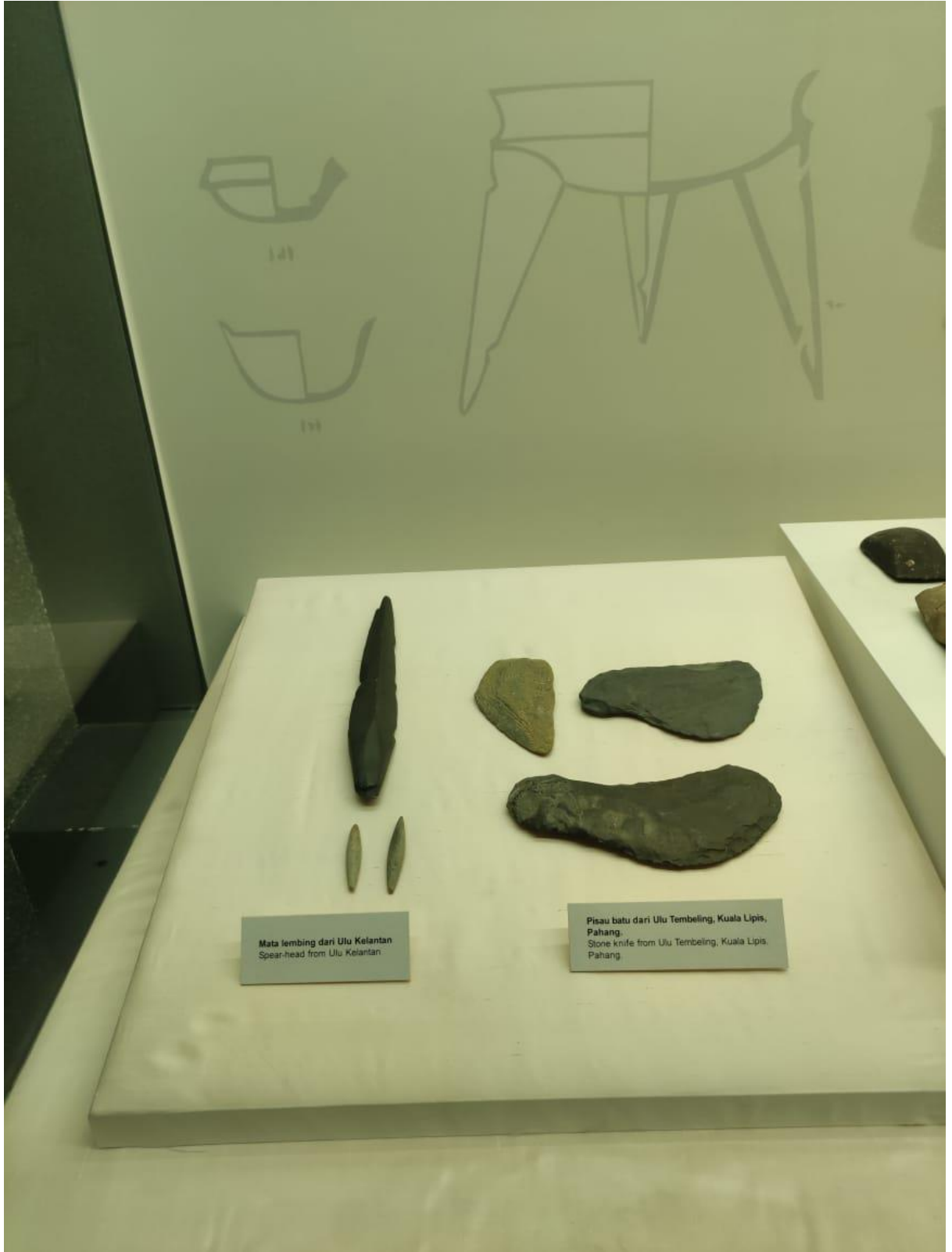
Resim 7: Terengganu Tunç Davulu (A. ZAINUDDIN, 2019)

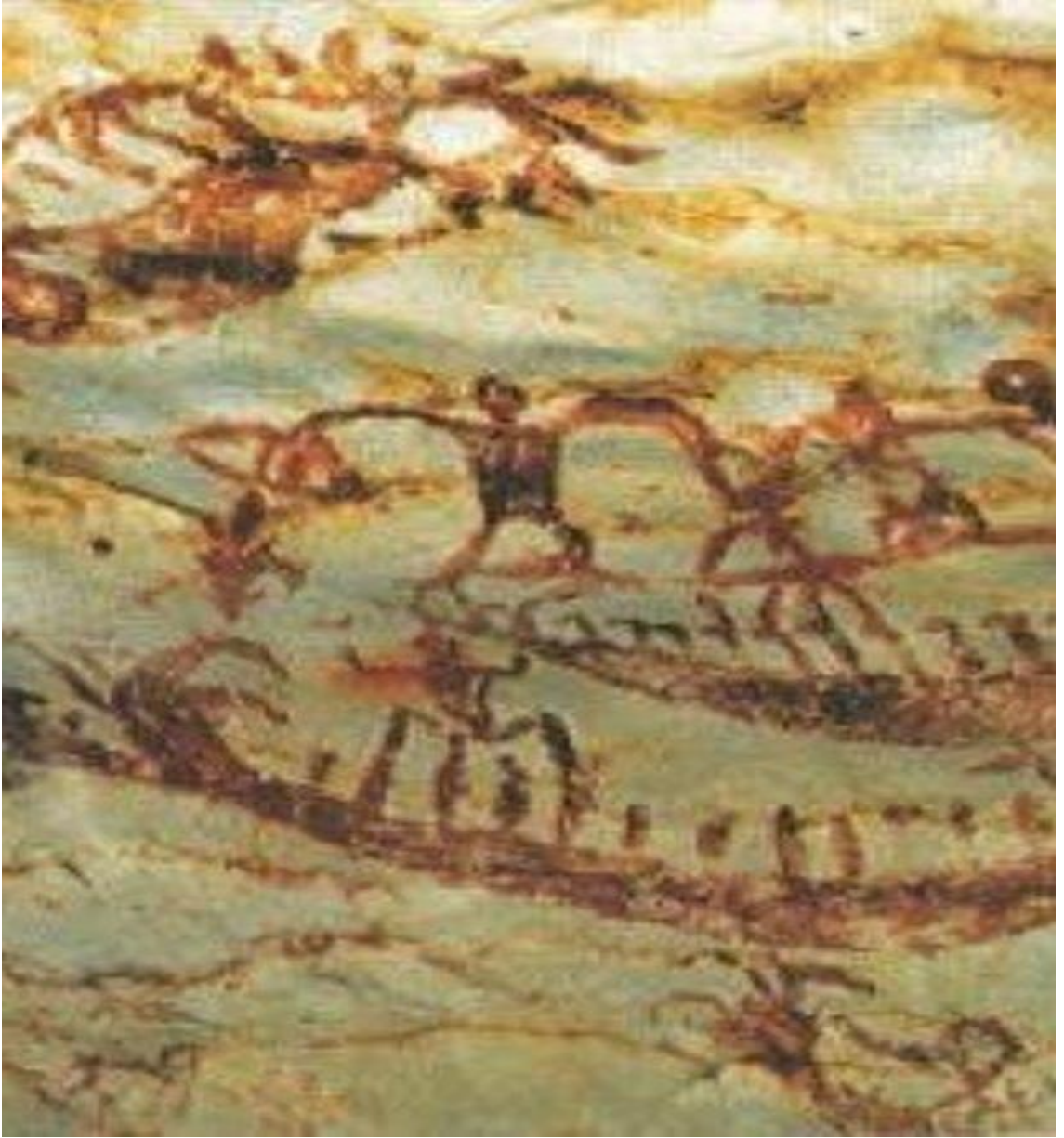
Resim 8: Terengganu Tunç Parçaları (A. AMRAN, 2020)

Resim 9: Sungai Tembeling Demir Parçaları (A. AMRAN, 2020)

Resim 10: Lembah Bernam Demir Parçaları (A. AMRAN, 2020)

Resim 11: Niah Mağarası Sanatı (N.H. TAN, 2014)

Resim 12: Negeri Sembilan Megalit Kültürü (A. AMRAN, 2020)

Resim 13: Lembah Bujang Tapınağı genel görünümü (R. YUSOF, 2020)

Resim 14: Lembah Bujang Ídol (A. AMRAN, 2020)

Resim 15: Lembah Bujang Çömleği (A. AMRAN, 2020)

Resim 16: Lembah Bujang Taş Kabartması (A. AMRAN, 2020)

Resim 17: Lembah Bujang'da Bulunan Boncuklar (A. AMRAN, 2020)

Resim 18: Eski Malay Devlet Hançerleri , Victoria Museum, Londra (A. AMRAN, 2023)